

Doortrekkers: Een opdracht voor hulpverleners

Rapport Project en Internationalisering 2021-2022

Sanae Abid

Charlotte De Wilder

Chloë De Maeyer

Aida Heric

Leila Shonubi

Manon Tazelaar

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Kernbegrippen	7
1 De geschiedenis en de cultuur van de doortrekkers	4
1.1 De geschiedenis	4
1.2 De cultuur, waarden en normen.....	6
2 Situatieschets doortrekkers	7
2.1 Doortrekkersterreinen	7
2.2 Ervaring van doortrekkers zelf.....	9
2.2.1 Discriminatie	9
2.2.2 Verplicht blijven rondtrekken	9
2.2.3 Wantrouwen en moeilijke communicatie.....	10
3 Uitdagingen voor de doelgroep	11
3.1 Onderwijs.....	11
3.2 Gezondheid.....	12
3.3 Rechten Realiseren	12
3.4 Beleid in Vlaanderen	13
4 De opdracht van Sociaal Werk en de doortrekkers	14
4.1 Definitie Sociaal Werk	15
4.2 Hulpverleningsaanbod op dit moment.....	16
4.3 Vlaanderen	16
4.3.1 In-Gent vzw beheerder van doortrekkersterrein	16
4.3.2 Wijkgezondheidscentrum	17
4.3.3 Mobiel vaccinatieteam.....	17
4.4 Brussel.....	17
4.4.1 Centrum Algemeen Welzijn.....	17
4.4.2 Kind en Gezin	18
4.4.3 Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn.....	18
4.4.4 Scholen	19
4.5 Maatschappelijk Werk model	20

4.5.1	Micro: leefwereld van de doelgroep.....	21
4.5.2	Meso: hulpverleningsrelatie	22
4.5.3	Macro: organisatie en de samenleving	24
5	Internationaal beleid en vergelijkend praktijkonderzoek uit het buitenland	25
5.1	<i>Internationaal beleid</i>	25
5.1.1	Vanuit Europees perspectief	25
5.1.2	Beleid in Nederland	26
5.1.3	Beleid in Wallonië.....	27
5.1.4	Beleid in het Verenigd Koninkrijk.....	28
5.2	<i>Vergelijkend praktijkonderzoek uit het buitenland</i>	29
6	Kritische bedenkingen en aanbevelingen	31
6.1	<i>Kritische bedenkingen</i>	31
6.2	<i>Aanbevelingen.....</i>	34
7	Besluit.....	37
8	Bronvermelding	39
9	Bijlage A.: Blanco vragenlijsten.....	43
9.1	<i>Interview Benjamin De Coninck, CAW Halle-Vilvoorde.....</i>	43
9.2	<i>Interview Ken Paeleman, terreinbeheerder doortrekkersterrein Gent.....</i>	45
9.3	<i>Interview Kim Janssens, Minderhedenforum</i>	47
10	Bijlage B.: Het beleid in Nederland en Vlaanderen	49
10.1	<i>Het Nederlandse Beleid.....</i>	49
10.2	<i>Het Vlaamse beleid</i>	52
11	Bijlage C.: Het beleid in Wallonië en Verenigd Koninkrijk	54
11.1	<i>Het beleid in Wallonië.....</i>	54
11.2	<i>Het Verenigd Koninkrijk.....</i>	55

Inleiding

Als derdejaars maatschappelijk werk studenten aan de Karel de Grote Hogeschool mogen wij ons vanuit het vak Project & Internationalisering buigen over een probleem uit de praktijk. Wij hebben vanuit SAM-vzw de mogelijkheid gekregen om de volgende onderzoeksvraag, gesteld door Kim Janssens van het Minderhedenforum, uit te werken. De onderzoeksvraag die wij met geboeide gedrevenheid proberen te beantwoorden luidt als volgt: **hoe leggen en onderhouden sociaal werkers het contact met de doortrekkers?**

De doelgroep van ons onderzoek zijn de doortrekkers, een (vaak onbekende) nomadische gemeenschap. Onder de koepelnaam 'doortrekkers' behoren binnen ons onderzoek de subgroepen Manoesjen, Roms en Voyageurs. In andere landen worden zij vaak benoemd als 'Roma' of 'woonwagendwoners'.

Er zijn meerdere factoren die aan de basis liggen van deze onderzoeksvraag. Een factor is het nationale en lokale beleid dat bepaalt dat de doortrekkers maximaal drie weken, met hun woonwagen, op een doortrekkersterrein mogen verblijven. Daarnaast is er een tekort aan doortrekkersterreinen. Een andere factor is een cultureel normatief conflict tussen de hulpverlener en de vaak onbekende doelgroep.

Daarnaast zullen wij dit onderzoek uitvoeren in een tijd kort na een ingrijpende beleidsbeslissing door de Vlaamse Overheid. Deze beslissing heeft grote gevolgen voor zowel de doortrekkers als de organisaties die hen ondersteunen.

We starten ons rapport met een korte verduidelijking van de begrippen. Ons rapport is opgebouwd in drie delen. In het eerste deel schetsen we een situatie van de doelgroep, hun geschiedenis en cultuur en de huidige situatie van de doortrekkers binnen Vlaanderen. In het tweede luik behandelen we de onderzoeksvraag en leggen we de link met het sociaal werk. Zoals eerder benoemd speelt het nationale en lokale beleid een grote rol in ons onderzoek, hier wordt in het derde deel vanuit zowel een lokaal, nationaal, internationaal en Europees perspectief op ingegaan. Daarnaast zullen we hier de focus leggen op 'good practices' in het buitenland. Afsluitend volgen onze kritische bedenkingen en aanbevelingen, waarna we met een besluit onze eindresultaten zullen concluderen.

We zijn ons rapport gestart met een verduidelijkend interview met Kim Janssens van het Minderhedenforum tevens opdrachtgever van dit rapport, gevolgd door een literatuurstudie over de eerder besproken luiken. Een grote bron van informatie is het HIVA-rapport "Rondtrekkende woonwagenbewoners" waar de leefsituatie, maatschappelijke participatie en geboden ondersteuning is onderzocht. Daarnaast hebben we praktijkwerkers geïnterviewd, namelijk een interview met Ken Paeleman, terreinbeheerder van het doortrekkersterrein in Gent en Benjamin de Coninck, sociaal werker van het CAW Halle-Vilvoorde, inloopcentrum Babbelhuisje.

Kernbegrippen

Doortrekkers

De Provincie Antwerpen (z.d.) omschrijft het begrip doortrekkers als volgt: 'Een ander woord hiervoor is de rondtrekkende woonwagenbewoners. 'De rondtrekkenden zijn vooral afkomstig uit België, Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië, Ierland en Nederland. Ze noemen zichzelf Rom, Manoesj, Voyageur of Traveller. Meer dan de helft van de rondtrekkende woonwagenbevolking die Vlaanderen aandoet is van buitenlandse herkomst'.

Doortrekkersterrein

"Doortrekkersterreinen zijn bestemd en ingericht om op regelmatige basis rondtrekkenden toe te laten. Die gezinnen kunnen er enkele dagen of weken verblijven. De voorzieningen zijn meestal gemeenschappelijk. De gebruikers willen er vooral in familiale groepen bij elkaar staan" (Agentschap binnenlands bestuur, 2010).

Residentieel terrein

"Residentiële woonwagenterreinen zijn bestemd en ingericht om er langere tijd te verblijven. De woonwagens kunnen zowel rijklaar als residentieel zijn" (Agentschap binnenlands bestuur, 2010).

Woonwagenbewoner

De Vlaamse overheid (z.d.) definieert de traditionele woonwagenbewoners als volgt: Personen die wonen of woonden in een woonwagen of waarvan de ouders dat deden, met uitzondering van bewoners van campings of gebieden met weekendverblijven. Een woonwagen is een woongelegenheden, gekenmerkt door flexibiliteit en verplaatsbaarheid, bestemd voor permanente en niet-recreatieve bewoning.

1 De geschiedenis en de cultuur van de doortrekkers

1.1 De geschiedenis

De geschiedenis van de doortrekkers in Europa heeft een niet zo rooskleurige reputatie door discriminatie en vervolgingen die zij doorheen de jaren moesten doorstaan. Andere landen gebruiken de benaming 'Roma' om naar nomadische volkeren zoals Roms of Manoesjen te verwijzen. Dit kan soms verwarrend zijn, omdat de benaming 'Roma' hier bij ons in Vlaanderen enkel wordt gebruikt om de recente migratiestromen uit Oost-Europa te omschrijven. Dit zijn dan mensen die niet in een woonwagen wonen (Janssens, 2019).

In Vlaanderen worden drie verschillende deelgroepen onderscheiden binnen de doortrekkers: Manoesjen, Roms en Voyageurs. Deze deelgroepen hebben elks hun afzonderlijke geschiedenis en culturele aspecten (immaterieel erfgoed, z.d.).

Manoesjen

Manoesjen komen oorspronkelijk uit India en verblijven al sinds de 15de eeuw in onze streken. Doordat ze al zo lang aanwezig zijn, bezitten de hedendaagse Manoesjen in België allemaal de Belgische nationaliteit. In Nederland worden de Manoesjen ook wel Sinti genoemd. Onderling spreken ze Manoesj en Nederlands is hun tweede taal.

Roms

Roms komen oorspronkelijk ook uit India, maar zij kwamen in de 19de eeuw via Oost-Europa naar België. Ook de meerderheid van de Roms heeft een Belgische Nationaliteit. Onderling spreken ze Romanes en Frans is hun tweede taal. De jongere generatie Roms spreekt ook Nederlands.

Voyageurs

Voyageurs zijn oorspronkelijke Vlamingen. Ze stammen af van families die in de 19de en 20ste eeuw van dorp naar dorp trokken om traditionele beroepen uit te oefenen zoals bijvoorbeeld scharen slijpen of stoelen vlechten. Op die manier hebben zij hun eigen nomadische cultuur ontwikkeld. In Vlaanderen spreken de Voyageurs Nederlands, maar ze gebruiken hier en daar ook woorden uit het Bargoens (immaterieel erfgoed, z.d.).

De meerderheid van de nomadische groepen werd doorheen de geschiedenis ook uit de samenleving verstoten. Een uiterst voorbeeld hiervan is de Tweede Wereldoorlog. Vermoedelijk zijn hierbij miljoenen doortrekkers en Roma slachtoffer geworden van de uitroeiingspolitiek van de nazi's. Al deze animositeit zorgde ervoor dat er in veel landen politieke maatregelen werden ingevoerd die de doortrekkers nog meer aan de kant zouden duwen. Het beleid speelde hier een zeer belangrijke rol, omdat er regelgevingen en wetten werden gecreëerd die de vrijheid en de rechten van de doortrekkers beperkten. Verschillende overheden probeerden de gemeenschappen van de doortrekkers te organiseren, controleren en te sedentariseren. Wanneer mensen gedwongen worden om op een vaste plaats te wonen, spreken we over sedentariseren. Daarbij werden de nomadische groepen als 'vreemden' gezien wat op zijn beurt angst en wantrouwen opwekte bij andere mensen. Eerst werden de nomaden op lokaal niveau afgewezen en weggejaagd uit dorpen en steden, maar dat evolueerde al snel naar verdrijving op nationaal niveau (Janssens, 2019).

Verschillende Europese landen legden allerlei wetten, regels en maatregelen op die de cultuur van het doortrekken in de weg stond. Hierbij zien we doorheen de geschiedenis tot op de dag van vandaag verschillende beleidsbenaderingen die het voor de doortrekkers niet makkelijk maken/hebben gemaakt. Hierdoor waren uitsluiting en assimilatie de gevolgen voor de nomadische groepen. Nomaden werden regelmatig verdreven van het grondgebied en gewoonlijk ging dit over geografische verdrijving, maar soms was dit ook door de angst en onbegrip die anderen hadden tegenover de doortrekkers (Janssens, 2019).

Zoals eerder al vermeld was een uiterste uiting hiervan de fysieke uitroeiing die plaats vond tijdens de Tweede Wereldoorlog. Onder het naziregime waren naast de Joden, doortrekkers en Roma de grootste slachtoffers. Naar schatting werd 25% van de gehele Roma- en doortrekkers bevolking in die periode uitgeroeid. De toestand van de doortrekkers ging soms zo ver dat het zelfs sociaal aanvaard werd dat ze uit de samenleving gehaald werden.

In veel Europese gebieden werden de voorouders van de hedendaagse doortrekkers in de 18de en 19de eeuw weggehaald en gedwongen als slaaf arbeid te verrichten of naar andere plaatsen weggevoerd. Dit was ofwel dan over landgrenzen heen bijvoorbeeld van Portugal naar landen in Afrika of van Engeland naar Australië etc. Ofwel gebeurde dit binnen de eigen grenzen, bijvoorbeeld van Rusland naar Siberië of van Roemenië naar Transnistrië etc.

Door deze verdrijving kwamen de nomadische groepen in verschillende delen van de wereld terecht en sommigen kozen er ook voor om zich daar permanent te vestigen na de verdrijvingen. Bijvoorbeeld na de opzegging van de slavernij van de Roms in Roemenië werden de Roms uit Roemenië verjaagd en zo dwaalden er in die periode veel Roms rond in Europa. Enkelen van de hedendaagse Rom gemeenschap kwamen daardoor tijdens die periode in België terecht.

Vandaag in de 21ste eeuw zien we dat de toestand van de doortrekkers niet verbetert. Het voorgaande en het huidige beleid heeft overduidelijk geen positieve gevolgen voor de doortrekkers, integendeel. Ze zijn namelijk nog altijd een kwetsbare minderheid in Europa. De problematieken die ze ervaren worden hier en daar wel besproken, maar er komen zelden concrete besluiten. Er ontbreekt een concrete visie en acties om de toestand in positieve zin te veranderen (Janssens, 2019).

1.2 De cultuur, waarden en normen

Ondanks de verschillende groepen van doortrekkers (Manoesj, Rom en Voyageurs) met elk hun eigen cultuur en gewoontes, zijn er toch enkele gemeenschappelijke kenmerken. Zo is een van de belangrijkste kenmerken vanzelfsprekend het wonen in een woonwagen. Een woonwagen is het symbool voor hun culturele identiteit. Die liefde wordt soms geuit in de vorm van een tattoo, een gouden mini-woonwagen ketting die ze dan rond hun nek dragen enz. Vaak kan je in veel woonwagens ook een poster vinden met de volgende woorden: 'Ik ben in een woonwagen geboren. Dat is mijn leven!' (Janssens, 2019).

Doortrekkers hechten enorm veel belang aan familie en alles wat daarmee te maken heeft. Doortrekkers die op een woonwagenterrein wonen in familieverband, helpen mee met de zorg van alle kinderen. De baby's en peuters gaan zelden naar een kinderdagverblijf of een crèche, maar ze blijven tot de verplichte schoolleeftijd thuis bij hun moeder. Doordat familie zo een belangrijke rol speelt in het leven van de doortrekkers is het ook niet ongewoon dat bijvoorbeeld grootmoeder of tante mee instaan voor de opvoeding van de kinderen. Vroeger was de deelname aan school van rondtrekkende kinderen niet groot, omdat naar school gaan niet als nuttig werd gezien, zeker omdat ze de hele tijd rondreizen en dus niet op een vaste locatie naar school kunnen gaan. De jongens leerden al van een zeer jonge leeftijd helpen met een inkomen binnenhalen door mee te gaan werken met de vaders. De meisjes daarentegen kregen vooral de huishoudelijke verantwoordelijkheden en bleven thuis met de moeders (Janssens, 2019).

Ook religie speelt een belangrijke rol in het leven van de doortrekkers. In het begin had vooral het Katholicisme een invloed op alle verschillende deelgroepen van de doortrekkers, maar na een tijdje hebben de doortrekkers enkele religieuze handelingen eigengemaakt die meer bij hun realiteit past (Janssens, 2019).

2 Situatieschets doortrekkers

Binnen dit hoofdstuk zullen we trachten een beeld te schetsen van hoe de doortrekkers op dit moment leven en met welke moeilijkheden ze in aanraking komen. Dat doen we onder andere door de doortrekkersterreinen te beschrijven in hun hoeveelheid en functionaliteit. Daarna focussen we ons op de levensdomeinen en de noden van de woonwagenbewoners zelf. Hier bespreken we ook de invloed van het beleid op de leefwijze van de woonwagenbewoners. Op deze manier zullen we een duidelijk beeld te scheppen van de context waarin de onderzoeksvraag zich bevindt.

2.1 Doortrekkersterreinen

Uit het interview met beleidsmaker Janssens zien we dat er een tekort is aan woonwagenterreinen en doortrekkersterreinen. Er zijn momenteel zes doortrekkersterreinen waar de doortrekkers tijdelijk opgevangen kunnen worden. De terreinen bevinden zich in Gent, Asse, Lille, Ham, Kortrijk en Dentergem, ze beschikken over 106 standplaatsen.

Sinds COVID-19 worden deze plaatsen gehalveerd. Dit wil zeggen dat er veel minder standplaatsen zijn voor de doortrekkers en ze meestal genoodzaakt zijn een andere oplossing te zoeken (Provincie Antwerpen, z.d.).

Op deze terreinen kunnen de doortrekkers terecht voor 21 dagen. Daarna moeten ze vertrekken en doorreizen naar een ander terrein. Deze terreinen mogen niet vaker dan vier periodes van maximaal 30 opeenvolgende dagen gebruikt worden als standplaats (Reidsma et al., 2020).

Door een tekort aan standplaatsen is er nood aan meer doortrekkersterreinen. Een stuk grond voorzien is niet evident. Het is een lange procedure om een stuk grond of gebied te laten registreren bij de dienst Ruimtelijke Ordening als bewoonbaar gebied. Het kan zijn dat dit privéterreinen zijn, overheidsgronden of gesubsidieerde woonwagenterreinen (Agentschap voor Binnenlands Bestuur, 2010).

Deze terreinen moeten ook aan een aantal voorwaarden voldoen. Er moet namelijk elektriciteit, watertoevoer, sanitaire voorzieningen en veiligheidsregels aanwezig zijn. Het verblijf is kort waardoor het terrein vlot bereikbaar moet zijn voor de doortrekkers. De gemeenten kunnen subsidies krijgen van de overheid om zo'n terrein aan te leggen maar kiezen hier zelf voor. Meestal gebeurt dit niet omwille van de vele klachten, en omdat de bewoners van de gemeenten zo'n terrein liever niet hebben.

Op het terrein in Gent staat een container waar de kinderen les kunnen krijgen. Gezien de nationale leerplicht en de moeilijkheid om kinderen op een reguliere school in te schrijven wordt er op deze manier toch een vorm van onderwijs aangeboden. Echter gebeurt deze vorm van onderwijs enkel nog op dit doortrekkersterrein in beperkte mate (Respondent terreinverantwoordelijke Gent, 2021).

Een terrein biedt geen standaard sociale hulpverlening aan. Dit moet actief door een maatschappelijk werker of organisatie gedaan worden zoals een OCMW of CAW. Deze organisaties kunnen helpen op financieel, psychologisch en praktisch vlak. De meeste doortrekkers komen verschillende zaken zoals een leefloon te kort omdat ze deze niet aanvragen. Dit komt ook omdat de doortrekkers de stap naar hulpverlening moeilijk vinden, vaak vanwege het wantrouwen naar de samenleving toe. Er is iemand nodig om deze drempel te verlagen. Om die reden werkt Paelemans 4/5de op het terrein om een band op te bouwen met de doortrekkers om hen hierin te ondersteunen (Respondent terreinverantwoordelijke Gent, 2021).

In België en andere Europese landen wordt de leefwijze van de doortrekkers niet tot weinig gefaciliteerd ondanks de verplichtingen vanuit het Europees beleid. De oorzaak van dit probleem vinden we terug op het beleidsniveau. De federale regering onderneemt weinig actie om deze doelgroep te beschermen en verschuift deze verantwoordelijkheid naar lokaal niveau (Respondent minderhedenforum, 2021). Het is een lange procedure om een stuk grond of gebied te laten registreren bij de dienst Ruimtelijke Ordening als bewoonbaar gebied. Het kan zijn dat dit privéterreinen zijn, overheidsgronden of gesubsidieerde woonwagenterreinen (Agentschap voor Binnenlands Bestuur , 2010).

2.2 Ervaring van doortrekkers zelf

2.2.1 Discriminatie

Een van de vele moeilijkheden waar doortrekkers regelmatig mee in aanraking komen is discriminatie. Vaak worden doortrekkers geassocieerd met criminaliteit en overlast, en de media dragen bij aan de deze vooroordelen. Plaatselijke politici in verschillende landen gebruiken deze negatieve perceptie van de doelgroep als een verantwoording om steeds meer terug te grijpen op een controlerende aanpak.

De focus op de grondrechten van de woonwagenbewoners verschuift daarbij naar de achtergrond. Er wordt voornamelijk gezocht naar manieren om deze nomadische groepen uit het eigen dorp te weren.

In Tilburg, Eindhoven en Maastricht bijvoorbeeld besloten de burgemeesters om de aanleg van nieuwe staanplaatsen niet toe te staan uit vrees voor een toename in de plaatselijke drugscriminaliteit (Idzikowska, 2019). Echter zien we in de realiteit dat de overlast omtrent drugscriminaliteit niet hoger ligt in gebieden rondom de doortrekkersterreinen (Reidsma, Juchtmans, Chakkar, & De Cuyper, 2020). Daarbij blijkt uit een enquête die gevoerd werd door de FRA ¹ dat woonwagenbewoners op vele plaatsen in Europa regelmatig en op verschillende manieren gediscrimineerd worden. In België, Frankrijk, Ierland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk had bijna de helft (45 %) van de deelnemers in de loop van het jaar 2019 te maken gehad met discriminatie. In 7% van de gevallen was er ook sprake van fysiek geweld (FRA, 2021, p.2).

2.2.2 Verplicht blijven rondtrekken

Zoals in het voorgaande onderdeel rond de doortrekkersterreinen werd beschreven, is er in België een tekort aan zowel residentiële als tijdelijke standplaatsen. Dit is problematisch gezien het nomadisch bestaan steeds moeilijker te behouden wordt voor vele families. Ze zouden graag een standplaats op een residentieel terrein hebben. Op die manier zouden ze een vaste uitvalsbasis hebben en makkelijker tot hun rechten kunnen komen. Het gebrek aan residentiële plaatsen maakt echter dat deze groepen wel verder moeten reizen. Dat zorgt bij heel wat doortrekkers voor frustratie tegenover het beleid (Geurts, 2014).

¹ Europees Bureau voor de grondrechten (Fundamental Rights Agency)

Ook wanneer de doortrekkers dit probleem trachtten te verhelpen door zelf privéterreinen aan te kopen botsen ze op allerlei problemen. Het is voor hen vaak erg moeilijk om een woonvergunning te verkrijgen. Dit maakt dat vele doortrekkers zich verplicht voelen te blijven rondtrekken (UNIA, 2017). Door het gebrek aan legale standplaatsen zijn de woonwagenbewoners vaak genoodzaakt neer te strijken op openbare parkings en pleinen. Dat gaat vaak gepaard met uitzetting door de politie waarbij regelmatig sprake is van geweld. Hierover wordt zelden aangifte gedaan door de slachtoffers, omdat ze vrezen dat ze daardoor nog minder standplaatsen tot hun beschikking zullen krijgen.

Veel gemeentes verkavelen terreinen die in het verleden werden gebruikt door de doortrekkers of richten ze in voor andere doeleinden. Ook dit zorgt voor spanning tussen de doortrekkers en de maatschappij (Geurts, 2014).

2.2.3 Wantrouwen en moeilijke communicatie

Er zijn een aantal factoren die voor een zekere mate van wantrouwen zorgen bij de doelgroep ten opzichte van de maatschappij. De hierboven benoemde voorvallen van discriminatie is daar een van. Een andere reden voor het wantrouwen van de doortrekkers tegen de publieke dienstverlening is dat ze regelmatig op een negatieve manier met de politie in aanraking komen. De hardhandige uitzettingen zijn daar een voorbeeld van. Ook de grootscheepse actie van de federale politie tegen wagen-fraude op 7 mei 2019 toont dit aan (Rijdsma, Juchtmans, Chakkar, & De Cuyper, 2020).

Tijdens deze actie werden er tientallen doortrekkers aangehouden en werden er ongeveer 90 woonwagens in beslag genomen. De bewoners van deze woonwagens werden dakloos en zonder bezittingen achter gelaten zonder dat hun schuld bewezen kon worden, ook hun rekeningen werden geblokkeerd. Door deze situatie voelde de doortrekkers zich erg aangevallen en geïsoleerd (foyer, 2019).

Dit is echter geen alleenstaand voorbeeld, al eeuwenlang worden de doortrekkers als een etnisch-culturele minderheid gediscrimineerd en aangevallen. Daarbij kunnen we onder andere denken aan de Tweede Wereldoorlog waarbij onder andere de verschillende nomadische groepen binnen de doortrekkers systematisch werden uitgeroeid. Ze hebben hier echter nooit in dezelfde mate erkenning en compensatie voor gekregen zoals de Joden hebben gekregen, dit speelt nog erg bij de oudere generatie. Deze lange pijnlijke geschiedenis maakt dat de woonwagenbewoners zich hebben afgesloten van de rest van de maatschappij en zo veel mogelijk zaken binnen de gemeenschap willen regelen (Geurts, 2014).

Daarnaast vindt de doelgroep geen aansluiting bij het reguliere hulpverleningsaanbod. Door de beleidsverandering in het integratiedecreet van 2019 worden de doortrekkers niet meer als een afzonderlijke doelgroep gezien. Hierdoor is het voor organisaties moeilijker om een apart aanbod voor hen te voorzien. Expertise die door belangenorganisaties werd verworven dreigt nu verloren te gaan. Over deze problematiek wijden we verder uit in het hoofdstuk omtrent sociaal werk (Respondent Minderhedenforum, 2021).

3 Uitdagingen voor de doelgroep

We zullen in dit hoofdstuk eerst kort stil staan bij de uitdagingen op een aantal levensdomeinen, namelijk onderwijs en gezondheid. Opgevolgd door de impact die het Vlaams beleid heeft op het realiseren van grondrechten.

3.1 Onderwijs

In 2017 voerde UNIA een onderzoek uit naar de onderwijsdeelname van kinderen van woonwagenbewoners. Uit dat onderzoek bleek dat er rond die periode 509 kinderen verbleven op doortrekkersterreinen en dat geen van hen werd ingeschreven in een reguliere school (UNIA, 2017). Zoals we reeds zagen in het hoofdstuk omtrent geschiedenis en cultuur, is het binnen deze gemeenschap niet prioritair om de kinderen te voorzien in een educatie. Men vreest dat de kinderen geïndoctrineerd zullen worden in de maatschappij waartegen ze wantrouwen voelen wanneer ze de kinderen naar school zouden laten gaan. Laaggeschooldheid is dan ook kenmerkend voor de doelgroep. 90% van de doortrekkers beschikte in 2012 niet over een diploma. De laatste jaren is er echter een evolutie naar meer bereidwilligheid om kinderen toch te laten onderwijzen. Men merkt dat de laagbetaalde jobs die doortrekkers zonder diploma kunnen uitvoeren niet meer voldoende zijn om rond te komen. Ze hopen daar dan ook verandering in te brengen door hun kinderen naar school te sturen (Rijdsma, Juchtmans, Chakkar, & De Cuyper, 2020).

Daarnaast draagt het gebrek aan vaste standplaatsen op residentiele terreinen bij aan dit probleem. Gezien de families verplicht worden te blijven rondtrekken, is het voor hen praktisch onmogelijk om de kinderen in het reguliere onderwijssysteem in te schrijven. Dit aspect vormt een grote uitdaging voor de hulpverlening (Respondent terreinverantwoordelijke Gent, 2021).

3.2 Gezondheid

Omdat vele doortrekkers geen vaste standplaats hebben, is het voor hen vaak ook erg moeilijk om een goede gezondheidszorg te krijgen. Ze hebben geen vaste huisarts die hun gezondheid mee opvolgt. Voor een behandeling bezoeken de doortrekkers dan ook vaak meteen een ziekenhuis. Vooral voor chronische ziektes is het erg moeilijk om de gezondheidszorg goed te doen verlopen (Geurts, 2014).

Vanuit hulpverlening op de doortrekkersterreinen kan er eventueel wel een afspraak worden gemaakt met een dokter die door de betrokken sociaal werkers gekend is (Respondent terrein verantwoordelijke Gent).

Overigens blijkt uit het HIVA-rapport² dat cultureel gezien, doortrekkers de gezondheid zien als iets waar men geen invloed op heeft. Vanuit die logica wordt er dan ook niet aan preventieve gezondheidszorg gedaan. Wel wordt er grote hoeveelheden medicatie geconsumeerd. Daarbij gaven in het HIVA onderzoek een derde van de bevroegde woonwagenebewoners aan dat ze zelf niet vonden dat ze in staat van een goede gezondheid verkeerden. Een vierde van deze mensen ontvangt een uitkering wegens ziekte, ongeval of invaliditeit (Reidsma, Juchtmans, Chakkar, & De Cuyper, 2020).

Volgens de enquête van de FRA heeft de levenswijze van de doortrekkers op vlak van gezondheid grote gevolgen. De levensverwachting voor woonwagenebewoners ligt gemiddeld 14 jaar lager dan die van de algemene bevolking. Van alle landen die deelnamen aan dit onderzoek scoort België het slechtst wat dit probleem betreft. Het onderzoek wijdt dit verschil in levensverwachting aan de armoede waarin vele woonwagenebewoners leven en hun slechte woonomstandigheden (FRA, 2019).

3.3 Rechten Realiseren

Daarbij zien we dat het voor veel doortrekkers erg moeilijk is om de vele administratie die gepaard gaat met het verkrijgen van sommige rechten goed op te volgen. Enerzijds omdat veel van hen laaggeletterd zijn en niet kunnen deelnemen aan de briefwisseling. Anderzijds omdat veel van hen geen vast adres hebben.

²Het Hiva – onderzoeksinstituut voor arbeid en samenleving werd opgericht door de katholieke universiteit van Leuven. In dit rapport onderzoekt het instituut de leefomstandigheden van de woonwagenebewoners en mogelijke initiatieven vanuit binnen en buitenland om deze te verbeteren.

Dit is echter wel noodzakelijk voor bijvoorbeeld de uitkering van bepaalde toelages. Zo zien we in de praktijk dat vaak het kindergeld niet kan worden uitbetaald. Binnen deze gemeenschap zien we ook individuen zonder geldig identiteitsbewijs. Kinderen worden bij geboorte niet altijd ingeschreven in het bevolkingsregister, dit maakt hen erg kwetsbaar. Zij bestaan niet voor de staat en hebben dus ook niet de mogelijkheid tot hun rechten te komen (Respondent maatschappelijk werker CAW, 2021).

3.4 Beleid in Vlaanderen

Vanaf 1998 vormen de doortrekkers een specifieke doelgroep binnen het decreet inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden. Vanuit de Europese Unie wordt streng toegezien op het nakomen van de bijhorende maatregelen. Zoals in 2010 via een collectieve klacht van het Europese Comité voor Sociale Rechten duidelijk werd, worden landen hier individueel op aangesproken (z.p).

Recent heeft er voor de doortrekkers en betrokkenen een ingrijpende wijziging plaatsgevonden in het Integratie- en Inburgeringsbeleid (2021, p. 5), waardoor de doortrekkers niet meer als een minderheidsgroep wordt gezien. Dit heeft grote gevolgen voor de doortrekkers en de organisaties die hen ondersteunen, die momenteel geen aangepaste hulp kunnen bieden. Hierdoor moet de doelgroep aankloppen bij de reguliere dienstverlening, wat op verschillende niveaus voor moeilijkheden zorgt.

Het Vlaams Agentschap Wonen heeft subsidies ter beschikking gesteld zodat organisaties en/of initiatieven een nieuw terrein (zowel residentieel als doortrekkersterreinen) kunnen aanleggen. De bevoegde minister verstuurt ook jaarlijks een omzendbrief met aanbevelingen over tijdelijke opvang van rondtrekkende woonwagenbewoners. De provinciegouverneurs staan in voor de bovenlokale coördinatie van deze initiatieven (Kies Gelijke Kansen Unia, 2021).

4 De opdracht van Sociaal Werk en de doortrekkers

Onze doelgroep vindt erg moeilijk aansluiting bij de klassieke hulpverlening. Dit deels omwille van het verschil in waarden en normen tussen de doelgroep en de hulpverleners. Anderzijds maakt de korte duur van hun verblijf op eenzelfde terrein het erg moeilijk voor de hulpverleners om een goed hulpverleningsproces op te starten. Sociaal werkers van de reguliere hulpverlening vinden het vaak moeilijk om een goed contact te leggen en dit ook te onderhouden. Er wordt nog weinig outreachend gewerkt door de organisaties die om en nabij de terreinen liggen, omdat dit niet altijd aansluit bij het aanbod van de hulpverlening. Vaak wordt er verwacht van de cliënten dat ze een hulpvraag kunnen formuleren bij bijvoorbeeld een OCMW. Terwijl juist het duidelijk formuleren van een hulpvraag vaak erg moeilijk is voor de doelgroep (Respondent minderhedenforum, 2021).

De noden van de doortrekkers zijn erg moeilijk te beantwoorden in de korte tijdspanne van drie weken. Zoals eerder beschreven stuiten de hulpverleners met de doortrekkers op verschillende moeilijkheden, zoals onderwijs, inkomen, administratie etc. De betrokken hulpverlening tracht de praktische zaken zo veel mogelijk in orde te brengen, maar de tijdslimiet vormt een drempel voor dit werk. Wanneer men erin slaagt de doortrekkers toch te helpen, wekt dat wel vertrouwen bij hen wat het contact vaak vergemakkelijkt (Respondent terreinverantwoordelijke Gent, 2021).

De huidige dienstverlening kan zich bij deze doelgroep enkel focussen op praktische zaken. Het voorzien in contextbegeleiding en psychosociale hulpverlening wordt, vanwege de korte tijdspanne, als onmogelijk ervaren. Ook het gebrek aan een vast adres maakt administratie moeilijk. Gelukkig bestaan er hiervoor initiatieven van onder andere de Foyer om de doortrekkers in een referentieadres en administratieve begeleiding te voorzien.

4.1 Definitie Sociaal Werk

We beginnen vanuit de definitie van Sociaal werk. Zo zullen we proberen om een verbinding te maken tussen theoretische kaders en bestaande werktechnieken uit de praktijk (Machiels, 2009). We vinden het belangrijk om de nadruk te leggen op deze definitie aangezien dit de basis vormt voor het denken, de werkethiek en het handelen van een sociaal werker. Deze definitie luidt als volgt:

Sociaal werk is een praktijkgericht beroep en een academische discipline die sociale verandering en ontwikkeling, sociale cohesie en de empowerment en bevrijding van mensen bevordert. Principes van sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve verantwoordelijkheid en respect voor diversiteit staan centraal in sociaal werk. Ondersteund door theorieën van sociaal werk, sociale wetenschappen, geesteswetenschappen en inheemse kennis, betreft sociaal werk mensen en structuren om levensuitdagingen aan te pakken en het welzijn te verbeteren. De bovenstaande definitie kan worden uitgebreid op nationaal en/of regionaal niveau (Globale definitie van Sociaal Werk, 2021).

Bovenstaande definitie samen met het maatschappelijk werk model (zie pagina 20) zullen een leidraad zijn voor onze verdere analyse en werkmethode in dit rapport. Aan de hand van deze theoretische kaders zullen we telkens terugkoppelingen maken op de drie grote niveaus later in dit hoofdstuk.

Het microniveau focust zich op de doortrekkers zelf, eerder in dit rapport hebben we ons al verdiept in de geschiedenis, uitdagingen en de verschillende levensdomeinen van de doortrekkers. In dit deel zullen we daarom minder uitgebreid in gaan op dit niveau. Op mesoniveau zullen we ons voornamelijk richten op de sociaal werkers en de hulpverlening die doortrekkers momenteel aangeboden krijgen via verschillende organisaties en projecten. We bekijken ook wat de grootste struikelblokken zijn waardoor deze cliënten moeilijk te bereiken zijn door maatschappelijke werkers en de huidige hulpverlening in het algemeen. Op macroniveau zullen we ons voornamelijk richten op het beleid en hoe sociaal werkers en organisaties signalerend werken. Evenals wordt er gekeken naar wat de grootste struikelblokken zijn waardoor de doortrekkers moeilijk te bereiken zijn door maatschappelijk werkers en de huidige hulpverlening in het algemeen.

4.2 Hulpverleningsaanbod op dit moment

Hieronder schetsen we het hulpverleningsaanbod dat momenteel aanwezig is op de terreinen. De organisaties en de hulpverlening zijn regionaal opgedeeld omdat ze gebonden zijn aan de plekken waar de doortrekkersterreinen aanwezig zijn. Dit wil zeggen dat niet alle hulp die wordt verleend dezelfde is op alle doortrekkersterreinen en de betrokken organisaties.

4.3 Vlaanderen

Uit onze bevraging met de terreinbeheerder van In-Gent vzw kunnen we onderstaande hulpverlening kaderen.

4.3.1 In-Gent vzw beheerder van doortrekkersterrein

Een doortrekkersterrein biedt geen standaard sociale hulpverlening aan. Dit moet actief door een maatschappelijk werker of organisatie gebeuren. Het terrein in Gent heeft twee woonwagenterreinen. Een van die terreinen is een vast woonwagenterrein en het andere is een doortrekkersterrein. De bevroegde terreinbeheerder vertelt ons dat er twee medewerkers zijn, die allebei 4/5 werken op de terreinen. Naast de basisaccommodatie die er wordt aangeboden doen zij nog andere zaken. Zij voeren voornamelijk praktische taken uit zoals reservaties en aankomsten registreren, de jaarplanning maken, controles op de terreinen, wachtlijst bijhouden en het afval en sanitair nakijken. Zij kunnen zelf hun takenpakket invullen en werken vraaggericht met de doortrekkers.

De meeste doortrekkers zien ze ongeveer een jaar later weer wanneer ze zich opnieuw 21 dagen op het doortrekkersterrein in Gent kunnen verblijven. In-Gent medewerkers proberen momenteel contact te leggen met het plaatselijke OCMW en CAW om mogelijke samenwerkingen te bekijken. Naast deze contacten heeft In-Gent vzw ook contactgegevens van terreinbeheerders uit Wallonië. Ze gebruiken deze contacten wanneer ze een standplaats nodig hebben voor personen die moeten vertrekken (Respondent terreinbeheerder doortrekkersterrein Gent, 2021).

4.3.2 Wijkgezondheidscentrum

Wanneer er fysieke klachten zijn worden de doortrekkers naar de wijkarts doorverwezen. De opvolging hiervan gebeurt via het Wijkgezondheidscentrum. De opvolging is zeer moeilijk omdat de doortrekkers geen vaste huisarts hebben door het herhaalde en verplichte rondtrekken.

4.3.3 Mobiel vaccinatieteam

Het Agentschap Zorg en Gezondheid heeft sinds 2015 het Mobiel Vaccinatieteam opgestart. Hier wordt *outreaching* gewerkt waarbij het team sensibiliseert over vaccinaties en de doortrekkers vaccineert als ze dit wensen. Het mobiele team neemt elke maand contact op met desbetreffende terreinen en doet navraag over nieuwkomers die baat zouden hebben bij de vaccinatie. Dit mobiele team is enkel actief in Vlaanderen en niet in Brussel of Wallonië (Rijdsma, Juchtmans, Chakkar, & De Cuyper, 2020).

4.4 Brussel

Het is opmerkelijk dat de hulpverlening in Gent anders verloopt dan de hulpverlening in Brussel. Terwijl er fysiek twee maatschappelijke werkers in Gent aanwezig zijn op het terrein, is dit niet het geval op het terrein te Halle-Vilvoorde (Asse). Hier krijgt één medewerker van het CAW een voor-of namiddag per week de tijd om op het terrein aanwezig te zijn.

4.4.1 Centrum Algemeen Welzijn

Een Centrum voor Algemeen Welzijn helpt iedereen die daar nood aan heeft in verband met welzijnsvragen. De hulp die aangeboden wordt is zeer laagdrempelig. In het interview met De Coninck van het Centrum voor Algemeen Welzijn in Asse merken we dat er *outreaching* gewerkt wordt met de doortrekkers. Maatschappelijk werkers gaan zelf naar de doelgroep om zo laagdrempelig mogelijk te werken. Het is vooral belangrijk voor de maatschappelijk werkers dat de doelgroep administratief in orde zijn, namelijk dat ze geregistreerd zijn en dat ze een referentieadres hebben zodat ze verdere hulpverlening kunnen krijgen zoals het aanvragen van kindergeld en het inschrijven van kinderen in een buurtschool. Naast het administratieve luik is het ook belangrijk om een vast verblijf te hebben zodat hulpverlening effectiever kan worden.

Het is belangrijk om te werken aan een goede relatie tussen maatschappelijk werker en de doortrekkers. Wanneer het vertrouwen er is, zullen de doortrekkers gemakkelijker om hulp vragen omdat je een 'bekend gezicht' bent. Niet enkel direct werken met de doortrekkers is belangrijk maar ook onderlinge communicatie tussen organisaties is belangrijk. De Coninck weet ons te vertellen dat ze onder andere met Kind en Gezin communiceren en met Caritas (Respondent CAW Halle-Vilvoorde, 2021). Caritas Vlaanderen beheert referentieadressen voor woonwagengewoners samen met een aantal andere organisaties. Deze referentieadressen worden gebruikt om post van officiële instanties toe te krijgen (Caritas Vlaanderen, 2021).

4.4.2 Kind en Gezin

Niet enkel het CAW werkt outreachend maar ook het Kind en Gezin van Halle-Vilvoorde komt ter plaatse op het terrein in Asse. De Coninck geeft aan dat hulpverleners van Kind en Gezin actief op zoek gaan naar baby's, kleine kinderen en moeders. Zij gaan na of de kinderen en of de moeders in goede gezondheid verkeren. Bijvoorbeeld door de nodige vaccinaties in orde te brengen.

4.4.3 Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn

Het OCMW is minder laagdrempelig dan de CAW's. Zij verwachten dat de doortrekkers op eigen initiatief de weg naar het OCMW vinden waar ze hun hulpvraag kunnen stellen. Het volgende fragment uit het interview met Janssens laat zien hoe het vragen om hulp moeilijk is bij doortrekkers:

Maar de conclusie van ik wil naar een OCMW want ik heb een leefloon nodig, nee dat gaat niet echt, dat moet je er als hulpverlener op den duur zelf kunnen uithalen en dat vraagt dus enorm veel investering in zo'n familie. Dat begrijpen wij en dus vandaar dat wij ook voelen dat OCMW 's niet zo staan te springen om outreachend met die doelgroep te werken. Zij zeggen: 'heb jij een familie die in moeilijkheden zit, dan moeten die tot bij ons komen'. (Janssens, 2021)

Er is weinig flexibiliteit vanuit OCMW 's. Om hulp te krijgen van een OCMW heb je een identiteitsbewijs en een adres nodig. Wanneer je hierover niet beschikt kan je ook niet verder geholpen worden. Je kan bijvoorbeeld geen kindergeld krijgen als je kind geen identiteitskaart heeft. Op de terreinen werken de OCMW 's niet outreachend met deze doelgroep. Op de website staat de procedure voor het opstarten van hulpverlening bij een OCMW.

Deze procedure gaat er vanuit dat je zelf naar het OCMW stapt om een aanvraag in te dienen wat de hulpverlening een stuk minder laagdrempelig maakt (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn, 2021).

4.4.4 Scholen

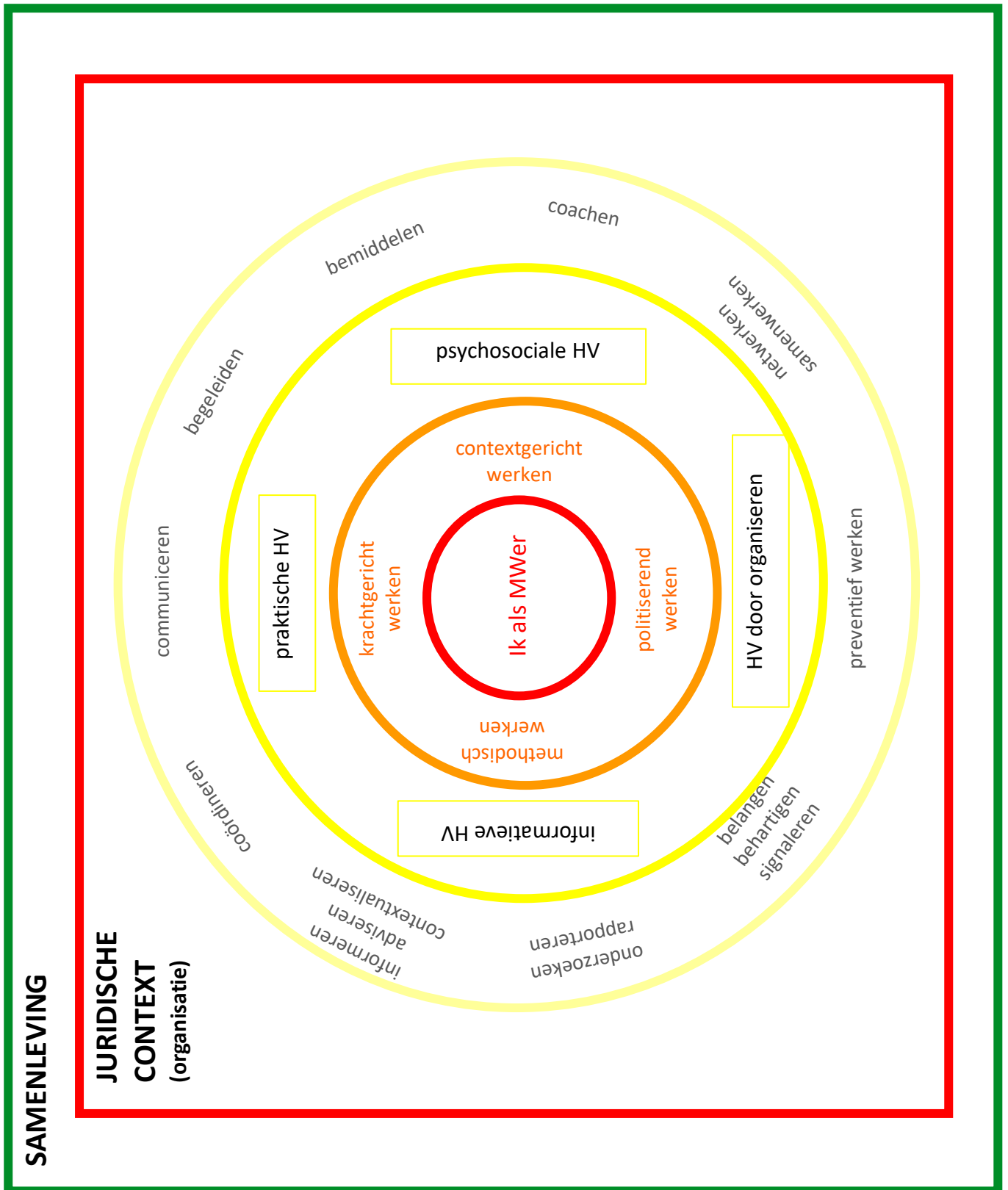
In het verleden hebben doortrekkers geen positieve ervaringen met het schoolsysteem gehad. Omdat er geen rekening gehouden werd met hun achtergrond en tradities. De vooroordelen van scholen en leerkrachten hebben de negatieve ervaringen enkel maar versterkt. Deze families leven vaak van dag tot dag waarbij ze minder voeling hebben voor het langtermijn denken van het Belgische schoolstelsel. Decennia later is het nog steeds moeilijk om doortrekkende kinderen een regulier schooltraject te laten volgen. In het verleden is er een proefproject geweest waarbij een school een aparte klas had voor deze kinderen. Er werd rekening gehouden met hun taal en achtergrond waarbij er werd geprobeerd positieve relaties op te bouwen tussen de school, de kinderen in kwestie en de ouders. Dit project had positieve effecten maar is helaas stopgezet (Janssen, 2019).

Ondanks dat er op het doortrekkersterrein in Gent een vorm van onderwijs wordt aangeboden en alternatieven voorziet, laat dit ook zijn gebreken zien. Zo laat Paeleman, terreinbeheerder in Gent het volgende weten:

Ik zou de vraag kunnen veranderen, hoe gaat de Vlaamse overheid om met de leerplicht? Er is leerplicht maar er is geen oplossing. Wij hebben wel een school bereid gevonden om de kinderen daar in te schrijven. Tegen dat die procedure rond is, ben je al een week verder. De kinderen daar krijgen is een grote drempel. Je kunt de kinderen niet zomaar sturen, die moeten eerst die relatie kunnen opbouwen. Ik denk dat dat concreet maar op enkele dagen zou kunnen neerkomen, als je een kind naar de dichtstbijzijnde scholen zal sturen, maar van zodra dat zij ons terrein verlaten, moet de school hen uitschrijven. Dat is een vicieuze cirkel. (Paeleman, 2021)

4.5 Maatschappelijk Werk model

Figuur 1 Maatschappelijk Werk model

De drie kerndoelen van het maatschappelijk werk zijn mensen tot hun recht laten komen, mensen aan hun recht laten komen en bouwen aan sociale systemen. Hierboven is het maatschappelijk werk model te zien waarbij wij de terugkoppeling zullen maken uit de praktijk die we bevraagd hebben. Het model is opgedeeld in verschillende delen. We zullen niet alle aspecten bespreken maar enkel degenen die van toepassing zijn voor de hulp aan de doortrekkers (Cornille & Vandermarliere, 2019).

Naast de voorbeelden uit de praktijk zullen we ook de voorbeelden uit het eerder besproken HIVA-rapport mee verwerken. Zo kunnen we de stand van zaken opmaken voor eerdere hulpverlening en hulp die momenteel aangeboden wordt. Dit zal een meerwaarde zijn voor de sociaal werkers die in de toekomst aan de slag gaan met de doortrekkers.

4.5.1 Micro: leefwereld van de doelgroep

Wanneer we stilstaan bij de leefwereld van de doortrekkers vallen er een aantal zaken op die belangrijk zijn. Ten eerste hun wettelijke statuut. Vaak hebben zij de Belgische nationaliteit, alhoewel ze niet altijd beschikken over geldige identiteitskaarten. Dit bemoeilijkt de mogelijkheid om aanspraak te doen op je rechten in België. Naast de groep die de Belgische nationaliteit hebben, zijn er ook mensen die andere nationaliteiten hebben en in België op rondtrekkersterreinen verblijven. Zij krijgen eveneens praktische hulpverlening aangeboden.

Ten tweede wordt er belang gehecht aan onderlinge familieverbanden. Ze vertrouwen elkaar en hangen af van mond tot mond informatie die ze verkrijgen of via de hulp van een *smartphone*. Buiten de familie en dichte vriendenkring is er geen groot netwerk aanwezig. Argwaan tegenover externen is sterk aanwezig bij de doortrekkers. Vertrouwen kan opgebouwd worden naarmate de tijd.

De doortrekkers ambiëren een hybride vorm van wonen, een aantal maanden op een vaste standplaats om vervolgens een aantal maanden rond te kunnen trekken. Ze willen zich eigenlijk semi-vast vestigen maar dit wordt door het beleid en het tekort aan standplaatsen bijna onmogelijk gemaakt. Op een vaste plek gaan wonen is ook niet evident voor doortrekkers. In het boek van Janssens 'een leven lang opgejaagd' wordt er uitgelegd dat vast gaan wonen ook problemen met zich meebrengt. Veel van de rondtrekkers hebben vooral moeite met de structuur en de verwachtingen die hiermee gepaard gaan.

De educatie van de oudere generaties is gering waardoor er een grote ongeletterdheid bij deze generatie aanwezig is. De jongere generaties kunnen zich soms in andere talen zoals Frans of Nederlands uitdrukken. Als ze hulp nodig hebben weten ze vaak niet waar ze terecht kunnen en welke organisatie welke soort hulp aanbiedt. Algemene informatie over het hulpaanbod komt niet tot bij deze doelgroep of heel moeilijk.

Uit het literatuuronderzoek en de bevragingen bij onze respondenten merken we op dat het belangrijk is om naar de noden, vragen en gevoelens van de doortrekkers zelf te luisteren. In het bovengenoemde boek van Janssens werden er verschillende doortrekkers ondervraagd over hun bevindingen en gevoelens. Dit komt in het algemeen veel te weinig voor. Er wordt over hen gesproken maar weinig met hen zelf, terwijl dit net heel belangrijk is.

4.5.2 Meso: hulpverleningsrelatie

Uit literatuuronderzoek kunnen we concluderen dat doortrekkers zich in een maatschappelijk kwetsbare situatie bevinden. Ze worden dagelijks geconfronteerd met negatieve effecten vanwege uitsluiting van verschillende soorten instellingen, zo kunnen ze minder goed profiteren van het aanbod dat deze instellingen bieden aan de bevolking. De herhaaldelijke negatieve effecten kunnen leiden tot marginalisatie vanwege sociale en psychosociale processen die ontstaan (Machiels, 2009). Deze marginalisatie leidt tot een vicieuze cirkel die maar niet ophoudt en moeilijk te doorbreken is.

Het outreachend werken is een zeer grote uitdaging voor veel organisaties. Hier is er binnen het takenpakket vaak maar een paar uur per week ruimte voor. Vanuit het CAW in Asse kan er zelf gekozen worden welke doelgroep je graag ondersteund in de uren die voor outreachend werk bedoeld zijn. De signaleringsfunctie als maatschappelijke werker is hier sterk aanwezig. Wanneer er hoge noden opgemerkt worden, wordt er uitgezocht wat er gedaan kan worden. Dit kunnen we verbinden met het ethische deel van het maatschappelijk werk model wat gepaard gaat met het recht op een menswaardig bestaan voor iedereen, ongeacht nationaliteit, kleur of taal.

Praktische hulpverlening

We merken op dat er uit de praktijk momenteel vooral praktische hulp wordt aangeboden aan de doortrekkers. Uit de interviews die we hebben afgelegd gaat dit van brieven vertalen tot aanvragen voor kindergeld of het zoeken naar een dokter om een afspraak te maken. Hier kan opnieuw de link met het maatschappelijke werkmodel gemaakt worden in verband met de praktische hulpverlening die sterk aanwezig is in het werkveld.

Informatieve hulpverlening

Uit onze bevestigingen komt naar boven dat er een minimum aan hulpverleningsinformatie wordt vertrekt aan doortrekkers omdat er vaak vraaggericht gewerkt wordt. Als het over informatie verlenen gaat, is dit meestal praktische informatie met betrekking tot de terreinen of doorverwijzingen naar andere diensten. Als de doortrekkers geen adres hebben in België wordt er informatie gegeven over referentieadressen. Het is meer informele informatie onderling die gebruikt wordt bij problemen.

Psychosociale hulpverlening

De psychosociale hulpverlening is bijna niet aanwezig voor doortrekkers. We hebben weinig tot geen informatie gevonden waarbij er psychosociale hulp werd aangeboden aan de doortrekkers. De respondent van In-Gent vzw laat weten dat er geen psychische hulpverlening wordt aangeboden aan de doortrekkers.

Hulpverlening door organiseren

Het verenigen van verschillende hulpverleningsorganisaties is ook een belangrijk punt. De maatschappelijk werker van het CAW in Asse haalt aan dat ze communiceren met andere organisaties om een meer vraaggerichte dienst aan te bieden. Een voorbeeld hiervan is het contact dat ze onderhouden met Kind en Gezin wanneer ze merken dat kinderen of ouders hulp nodig hebben.

Dossiers opstellen zoals in een CAW is niet ideaal door het gebrek aan informatie. De overheid vereist een aantal zaken die in dossiers vermeld moeten worden. Doordat doortrekkers vaak geen rijksregisternummer kunnen voorleggen, of dossiers onvolledig zijn, worden ze niet behandeld door overheidsinstellingen. Hierdoor lopen doortrekkers niet alleen belangrijke rechten mis, maar komen ze ook niet in de statistieken terecht. Dit heeft als gevolg dat deze cijfers niet tot bij de bevoegde minister komen. Het is zeer moeilijk om met onvolledige dossiers te werken waar geen overkoepelend registratiesysteem aanwezig is.

4.5.3 Macro: organisatie en de samenleving

Via outreachend werk kan je signalerend werken. Onze respondent De Coninck haalt aan dat hij vanuit zijn praktijk aan de directie van het CAW doorgeeft waar er problemen zijn en wat de beperkingen zijn. Zo kan de directie via een strikte procedure dit doorgeven aan het beleid.

Zoals eerder vermeld behartigde het Minderhedenforum de belangen van doortrekkers en trokken zij aan de alarmbel wanneer de omstandigheden rechten schonden. Helaas kunnen zij deze doelgroep niet meer vertegenwoordigen vanwege de wijziging in het Integratie en Inburgeringsbeleid van 2019, zoals eerder in het rapport beschreven.

SAAMO, het vroegere Samenlevingsopbouw heeft onder andere kwalitatief en kwantitatief onderzoek gedaan bij woonwagenbewoners in Oost-Vlaanderen. Het doel is voornamelijk informatie verzamelen om de hulpverlening beter te kunnen organiseren en in kaart te brengen. Ze signaleren ook het tekort aan staanplaatsen op terreinen en proberen daarnaast een positiever beeld te schetsen van de doortrekkers (Rijdsma, Juchtmans, Chakkar, & De Cuyper, 2020).

Bij een kritische reflectie als maatschappelijke werker en vanuit de principes van het sociaal werk, valt de onderrepresentatie van de doortrekkers op. Ze hebben weinig tools om hun stem te laten horen en merendeel van de samenleving staat hierbij niet stil. Doordat ze geen gestructureerde hulpverlening krijgen, vallen zij buiten de boot wat betreft basis hulpverlening. Naast de directe en indirecte discriminatie spelen tal van andere factoren een rol die we bij het micro-onderdeel hebben opgesomd. Dit houdt de hoge armoede en de schrijnende omstandigheden bij doortrekkers in stand.

Wanneer een doelgroep niet erkend wordt door de overheid is het moeilijk om structurele veranderingen teweeg te brengen. Er is een sterke nood aan een georganiseerde hulpverlening voor een verbetering van levenskwaliteit voor de doortrekkers. De organisaties zelf zijn niet genoeg, deze moeten gesteund worden door de overheid. Waarbij er een sterke nadruk gelegd moet worden bij het houden en onderhouden van de contacten met deze doelgroep. Doormiddel van contact kan er een duurzame band opgebouwd worden van waaruit je verdere en kwaliteitsvolle hulpverlening kan aanbieden.

5 Internationaal beleid en vergelijkend praktijkonderzoek uit het buitenland

Om de werking van de betrokken organisaties en sociaal werkers goed te kunnen kaderen hebben we kennis over het lokale, nationale en Europees beleid nodig. In dit hoofdstuk beschrijven we het beleid wat betrekking heeft op onze doelgroep. We starten met het Europees beleid en de richtlijnen die van de EU-landen geëist worden na te leven, zoals het zorgen voor gelijkheid en inclusie van deze doelgroep. Vervolgens beschrijven we het beleid van Nederland, Wallonië en het Verenigd Koninkrijk met betrekking tot de doortrekkers. We sluiten dit hoofdstuk af met een vergelijkend praktijkonderzoek. Hierin benoemen we kort welke positieve initiatieven we in andere landen zien met betrekking tot aangepaste hulpverleningsvormen voor de doortrekkers.

5.1 Internationaal beleid

5.1.1 Vanuit Europees perspectief

Zoals eerder beschreven wordt binnen Europa nog vaak de benaming Roma en Sinti gebruikt om te verwijzen naar de nomadische groepen, waaronder Roms, Manoesjen en voyageurs. De Roma en Sinti vormen met zo'n 10 tot 12 miljoen leden de grootste Europese minderheid. Deze groep is vaak het slachtoffer van racisme, discriminatie en sociale uitsluiting

In 2011 werd (NRIS) Nationale Strategieën voor integratie van de Roma opgericht, wat een EU-kader is om de gelijke behandeling van de Roma in Europese maatschappijen te stimuleren. De Nationale Strategie is een set algemene beleidsmaatregelen, waarin wordt aangegeven hoe de betreffende lidstaat de sociale inclusie van Roma zal bevorderen. Daarbij is aangegeven dat deze maatregelen zich dienen te richten op de thema's onderwijs, werk, gezondheid en huisvesting. De EU-lidstaten zijn verzocht om de Europese Commissie op de hoogte te stellen van de resultaten van hun Nationale Strategie (Seidler et al., 2020).

Het is belangrijk om te vermelden dat er in de Nationale Strategie het volgende staat met betrekking tot het toekennen van financiële middelen aan iedere EU-lidstaat voor deze doelgroep:

Het Europees Parlement verzoekt [...] de Commissie financiële middelen ter beschikking te stellen voor de gelijkheid, inclusie en deelname van mensen met een Romani-achtergrond [...] herstelplan van de EU, staat er in dit verband op dat entiteiten die zich schuldig maken aan discriminerende praktijken ten aanzien van mensen met een Romani-achtergrond of besluiten of maatregelen nemen die dergelijke praktijken in de hand werken, niet in aanmerking mogen komen voor steun uit de EU-begroting ("Europees Parlement", 2020, z.p).

5.1.2 Beleid in Nederland

Na de intrekking van de Woonwagewet in 1999 werd de verantwoordelijkheid voor de huisvesting van woonwagebewoners van de centrale overheid naar lokale gemeentebesturen verschoven (Huijbers, 2015). Ondanks dat de verantwoordelijkheid bij de gemeenten is neergelegd, is er wel enige sturing vanuit de centrale overheid. Er zijn vijf beleidsopties³ aan gemeenten voorgelegd. Echter laat een onderzoek naar de gemeentelijke invulling van dit beleid (Huijbers, 2015) zien dat vele gemeenten kiezen voor het nuloptie beleid (ook wel gekend als het 'uitsterfbeleid') en het afbouwbeleid.

Het omstreden nuloptie beleid wordt door velen mensenrechtenorganisaties bekritiseerd. Dit houdt namelijk het volledig laten verdwijnen van woonwagenstandplaatsen in, door het verwijderen van vrijkomende standplaatsen of het aanbieden van reguliere huisvesting aan woonwagebewoners. Het afbouwbeleid is niet meer inclusief dan het nuloptie beleid. Het afbouwbeleid is namelijk gericht op het verkleinen van woonwagenkampen om uiteindelijk de overgang naar reguliere huisvesting te stimuleren. Dit betekent concreet dat standplaatsen bij het overlijden niet doorgegeven kunnen worden aan de kinderen.

Een belangrijke conclusie van de professionals die met de doelgroep in contact staan, getrokken door Monitor Sociale Inclusie, is dat "de combinatie van grote sociale problemen en culturele overtuigingen die op vlakken botsen met de Nederlandse opvattingen, zorgen in de ogen van professionals voor specifieke problematiek die moeilijk ondervangen lijkt te kunnen worden met generiek beleid" (Seidler et al., 2020, p.14).

³ De vijf beleidsopties staan uitgeschreven in de bijlagen.

5.1.3 Beleid in Wallonië

Er blijft een schrijnend tekort aan residentiële terreinen en doortrekkersterreinen voor woonwagenbewoners in België. Brussel en Vlaanderen erkenden het recht op wonen op wielen, Wallonië nog niet. Lokale besturen kunnen daarin het verschil maken (Kies Gelijke Kansen Unia, 2021).

Door het tekort aan woonwagenterreinen in Vlaanderen worden de doortrekkers vaak doorverwezen naar een stukje grond of parking in Wallonië. Er zijn een tien- à vijftiental gemeenten die regelmatig woonwagenbewoners ontvangen. Zij bevatten dus over veel meer terreinen dan Vlaanderen. Dit wordt geregeld met de politiecommissaris en de burgemeester of een afgezant van de burgemeester. Zij bekijken goed of er een geschikte plaats beschikbaar is en begeleiden hen eventueel door naar een andere plaats indien ze hen niet kunnen verder helpen. Ze plaatsen daar portable toiletten en zorgen voor eventuele aansluitingen van water en elektriciteit. Dat zijn dingen die in onderling overleg gebeuren tussen gemeenten. Deze woonwagenterreinen zijn dus geen permanente instelling. Tijdens de huidige COVID pandemie zijn enkele terreinen veranderd in testcentra. Elke gemeente heeft dus zijn eigen regels en het wordt ook allemaal apart geregeld (Respondent Terreinbeheerder Gent).

In Wallonië is er een organisatie in Namen, het *Centre de Médiation des Gens du Voyage et des Roms*, die de belangen van woonwagenbewoners behartigt. Ze willen gelijke kansen, erkenning en respect voor de manier van leven van doortrekkers in Wallonië promoten maar ze willen ook strijden tegen de processen die armoede onder doortrekkers veroorzaken. Daarnaast willen ze de bevordering van uitwisselingen tussen de zittende bevolking en doortrekkers aanmoedigen. Deze organisatie staat iets steviger in de schoenen en zij proberen deze huidige problematiek iets meer op de kaart te zetten (Respondent Terreinbeheerder Gent).

5.1.4 Beleid in het Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk worden doortrekkers "travellers" genoemd omdat zij van Ierse afkomst zijn in tegenstelling met de doortrekkers in België. In dit hoofdstuk zullen we dus naar Travellers verwijzen in plaats van doortrekkers (The Traveller Movement, 2021).

Naar verluidt zijn er ongeveer 300.000 travellers in het Verenigd Koninkrijk en deze groep is een van de meest achtergestelde. Het werkelijke aantal kan verschillen, aangezien sommige leden van deze gemeenschap niet deelnemen aan de volkstelling (The Traveller Movement, 2021).

In het Verenigd Koninkrijk zijn er geen organisaties vanuit de regering die Travellers, Gypsies en Roms ondersteunt en begeleidt maar zijn het louter vrijwilligersorganisaties die samenwerken met de gemeenschap. In elke grote stad is er wel een organisatie aanwezig die deze mensen helpt. Ze werken samen met belanghebbenden uit de gemeenschap, andere organisaties, scholen, andere liefdadigheidsinstellingen, universiteiten, nationale en internationale NGO's om informatieve gidsen en bronnen te ontwikkelen. Vaak bieden ze ook deskundig advies en ondersteuning op eerdergenoemde gebieden voor Gypsy-, Roma- en Travellers, maar ook voor opvoeders, beleidsmakers en organisaties (The Traveller Movement, 2021). Daarnaast ondersteunen ze deze mensen door gemeenschap geleide campagnes te steunen en uit te voeren, door advies en trainingen te geven, door de gemeenschap te vertegenwoordigen wanneer er op nationaal en lokaal vlak beslissingen worden genomen en ze spreken zich ook uit tegen discriminatie tegen deze groepen (London Gypsies and Travellers, 2021).

Het beleid doet wel zijn best om zoveel mogelijk voorzieningen beschikbaar te stellen zoals bijvoorbeeld het "1 miljoen pond educatie programma" van juli 2021 in te voeren om deze mensen makkelijker te laten doorstromen naar het onderwijs. Dit nieuwe programma zal gericht zijn op het verhogen van het opleidingsniveau, het aanpakken van uitsluiting en schooluitval en het verbeteren van de wegen naar werk voor Roma- en travellerskinderen, ondersteund door £ 1 miljoen overheidsfinanciering (Ministry of Housing, Communities & Local Government, Department for Education, and Lord Stephen Greenhalgh, 2021).

5.2 Vergelijkend praktijkonderzoek uit het buitenland

Op basis van de literatuurstudie en praktijkbevragingen kunnen we concluderen dat de situatie voor de doortrekkers per land enorm kan verschillen. In dit hoofdstuk zullen er enkele initiatieven aan bod komen, die kunnen dienen ter inspiratie om de situatie van de doortrekkers te verbeteren.

Om te beginnen zien we dat er in België een gebrek is aan officiële verenigingen die doortrekkers vertegenwoordigen in vergelijking met andere landen. Het is van belang dat doortrekkers hun eigen stem ook laten horen aan beleidsmakers om veranderingen door te voeren. Op die manier kan er bewustwording gecreëerd worden rond de situatie van de doortrekkers.

In Nederland zijn de doortrekkers bijvoorbeeld verenigd in de Vereniging Sinti, Roma en Woonwagendwoneers Nederland (VSRWN). Zij zijn zowel op micro, meso, macroniveau als op internationaal niveau actief, met als doel de belangen van doortrekkers en woonwagendwoneers in kaart te brengen.

Ook in Ierland is er een specifieke organisatie genaamd *Pavee Point Traveller & Roma Centre (PP)* die instaat voor de belangen van doortrekkers waaronder *Travellers* en Roma. De missie van Pavee Point is om bij te dragen aan verbetering van de kwaliteit van leven, levensomstandigheden, status en participatie van *Travellers* en Roma door innovatief te werken aan sociale rechtvaardigheid, meer solidariteit, ontwikkeling, gelijkheid en mensenrechten (Reidsma et al., 2020).

Het is van belang voor Pavee Point dat ze deze doelen kunnen waarmaken met en niet voor de *Travellers* en Roma. Daarbij werken ze aan verschillende thema's zoals gezondheid, geweld tegen vrouwen, drugs en geweld etc., dit allemaal op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau (Pavee Point Traveller & Roma Centre, 2019).

Wanneer men het heeft over de problematieken en obstakels van de doortrekkers en de hulpverleners die met doortrekkers werken, blijft de organisatie van onderwijs toch een veelvoorkomend thema. Toch zijn er enkele positieve voorbeelden uit het buitenland-

Om te beginnen werd in Frankrijk met financiering van het Europees Sociaal Fonds door CASNAV Rijsel een leesmethode ontwikkeld voor doortrekkers, met als titel *ANGELO, LAURA, DALILA, JONAS ... et les autres*. De methode bestaat uit concrete leerstof en tools voor opvolging, en bevat ook specifieke lessen die in een map gebundeld worden.

De map groeit naarmate het kind bepaalde competenties of doelen heeft bereikt. De bedoeling is dan ook dat het kind de map overal meeneemt wanneer zijn of haar familie rondtrekt.

Een ander voorbeeld komt uit het Verenigd Koninkrijk. Zij ontwikkelden tussen 2004 en 2010 de ELAMP-projecten (*E-Learning and Mobility Projects*). Het doel van deze projecten was om het leerproces van de kinderen van Travellers voort te zetten door gebruik te maken van digitale middelen zodat zij ook tijdens hun afwezigheid van school in het reisseizoen worden opgevangen. De kinderen kregen een laptop met internetaansluiting, maar ook een digitale leeromgeving en een cd-rom met al het leermateriaal voor als er geen internet op de terreinen aanwezig is (Reidsma et al., 2020).

6 Kritische bedenkingen en aanbevelingen

6.1 Kritische bedenkingen

Op basis van literatuurstudie en praktijkbevraging botsen we telkens op dezelfde structurele drempels. Die hypothekekers vaak de kansen op hulpverlening en maken het voor sociaal werkers moeilijk om contact te leggen en te onderhouden met de doortrekkers. We geven hieronder een overzicht:

Tijdspanne

Doortrekkers kunnen maar 21 dagen verblijven op een terrein in België. Hierna moeten zij een ander terrein zoeken om daar de volgende 21 dagen te verblijven. Een degelijk hulpverleningsproces kan niet worden opgestart binnen deze tijdslimiet. Het contact leggen en onderhouden verloopt vanwege deze beperkte tijd zeer moeizaam. Dit probleem werd vaak aangekaart zowel in de theoretische bronnen als in interviews met praktijkmedewerkers. De door het beleid opgelegde beperkte verblijfsduur ligt aan de grond van de opvolgende schrijnende problematiek op vlak van onderwijs, gezondheid, financiën en hierdoor het gebrek aan degelijke hulpverlening.

Gebrek aan standplaatsen

Tijdens de interviews werd als snel duidelijk dat er te weinig standplaatsen aanwezig zijn op de terreinen in België. De Europese Unie geeft aan dat landen zelf woonwagenfaciliteiten moeten voorzien. België heeft de nodige subsidies ter beschikking om terreinen aan te leggen, maar het zijn de beleidsmakers die ervoor kiezen om hierin geen concrete actie te ondernemen. Het gebrek aan standplaatsen is voor ons dan ook de voornaamste oorzaak waarom het contact onderhouden tussen de doortrekkers en hulpverleners zo stroef verloopt. Eens er zowel in Vlaanderen als in Wallonië meer standplaatsen zijn, kunnen de doortrekkers voor een langere periode op het terrein verblijven en zal dit ook in het voordeel spelen van de nodige hulpverlening en alle betrokken partijen. We spreken hier in België maar over een klein aantal doortrekkers in vergelijking met andere landen, dus de aanleg van meer terreinen is een 'kleine' inspanning die het beleid kan doen, die grote positieve gevolgen zal hebben.

Hulpverlening

De hulpverlening verloopt stroef door de beperkte tijd dat de hulpverleners hebben om contact te leggen en te onderhouden met de doortrekkers. Ze kunnen enkel “bed en bad” aanbieden. Psychische hulpverlening is dus een luxe die de terreinbeheerders niet kunnen aanbieden. Het is opmerkelijk dat er nauwelijks samenwerkingsverbanden zijn met andere organisaties. De meeste hulpverlening gebeurt op eigen initiatief van terreinbeheerders en/of een betrokken organisatie. Op dit moment hangen doortrekkers dus af van willekeur en de *goodwill* van een organisatie. Het is schokkend dat om deze reden grondrechten van doortrekkers geschonden worden, en hier tevens geen actieve rol vanuit zowel organisaties als het beleid in wordt genomen om dit tegen te gaan.

Onderwijs

In België heeft een kind schoolplicht tot 15 jaar en leerplicht tot 18 jaar. Door de korte periode dat de doortrekkers verblijven op het terrein, is het moeilijk om een kind in te schrijven op een school en naar de les te laten gaan voordat het kind weer moet vertrekken. Op de terreinen zelf wordt er geen lesgegeven want daar zijn momenteel geen middelen voor. Op het doortrekkersterrein in Gent verzorgde ze voorheen wel een vorm van onderwijs in een container, echter is deze werking ondertussen helaas tijdelijk stopgezet.

Het valt op hoe de schending van het Verdrag van de Rechten van het Kind, niet serieus wordt genomen door de overheid wanneer het gaat om deze doelgroep. Deze kinderen bezitten de Belgische nationaliteit maar worden niet behandeld als Belgen en genieten ook niet van de rechten als Belgen. De doortrekkers leven in een vicieuze cirkel van analfabetisme en laaggeschooldheid. Meestal zijn de ouders ook analfabeet en kunnen hun kinderen zelf niet leren lezen en schrijven. Het prioriteren van onderwijs voor deze kinderen is dus cruciaal. Dit belemmert hen op elk levensdomein en zorgt tot uitsluiting van de maatschappij. Het is schrijnend om te zien hoe deze jonge kinderen eigenlijk vergeten worden en er op vlak van onderwijs niets concreet wordt voorzien voor hen vanuit het beleid.

Communicatie

Zowel de communicatie tussen de hulpverleners en doortrekkers als tussen betrokken organisaties en terreinen zelf loopt niet soepel. Zoals al eerder benoemd is het contact leggen en onderhouden met de doortrekkers omwille van verschillende factoren moeilijk. Met name de korte verblijfsduur op de terreinen zorgen voor een te korte tijd om daadwerkelijk een vertrouwensband om te kunnen bouwen.

Er worden nauwelijks dossiers bijgehouden van de doortrekkers die op de terreinen verblijven. De dossiers die wel worden opgesteld worden niet gedeeld met andere terreinbeheerders. Wegens het beroepsgeheim kan dit ook niet zomaar, maar men merkt wel dat dit een zware belemmering is voor de continuïteit van hulpverlening op de verschillende terreinen. De hulpverleners moeten elke keer van het begin af aan starten omdat er weinig genoteerd, gedeeld en bijgehouden wordt. Hier zou een oplossing voor gevonden moeten worden zodat ze kunnen inpikken waar de vorige hulpverlener is gebleven. Het gebrek aan opvolging en continuïteit in de hulpverlening zorgt ervoor dat lopende zaken als bijvoorbeeld een uitkeringsaanvraag niet opgevolgd kan worden. Hierdoor lopen de doortrekkers opnieuw het realiseren van hun rechten mis. Maatschappelijk werkers moeten vanuit eigen initiatief hulpverlening verzorgen en hun signaalfunctie inzetten naar eigen organisaties zoals CAW, OCMW 's etc, maar ook naar het beleid toe.

6.2 Aanbevelingen

Terreinaanwezigen en onderwijs

In het interview met Paeleman gaf hij aan dat ze werken met containers waar een vorm van onderwijs geboden wordt. Tevens proberen ze de kinderen waar mogelijk voor een korte duur op een lokale school in te schrijven.

Paeleman ondervindt geen problemen met het contact leggen met de doortrekkers. In Gent VZW is het enige doortrekkersterrein waarbij de ondersteuners 4/5de op het terrein zelf zijn. Wellicht is dit de verbindende factor, dit zien wij als een gedeeltelijke oplossing voor het probleem om drempelverlagende te werken wat de hulpvragen betreft. De stap om hulp te vragen wordt gemakkelijker bij een persoon die ze frequent zien en waar ze regelmatig een gesprek mee kunnen voeren. Bij de meeste doortrekkersterreinen is dit niet het geval wat het bestaande wantrouwen naar hulpverlening en instanties toe in stand houdt.

Wat het onderwijs betreft, willen we een voorbeeld nemen aan het initiatief dat we eerder in het vergelijkend praktijkonderzoek hebben gezien. Namelijk het Franse initiatief genaamd *ANGELO, LAURA, DALILA, JONAS ... et les autres*. Zij geven de kinderen een lesmap mee die ze tijdens de doortrekkende periode kunnen gebruiken. Op deze manier onderhouden ze de taal en weten de hulpverleners op ieder opvolgend terrein precies op welk niveau het kind momenteel zit, en kan er daarop voort geboorduurd worden. Ook in het Verenigd Koninkrijk kwamen ze met een idee om het probleem van taal en onderwijs aan te pakken. Ze kregen een computer mee waar alles van leerstof op staat, voor het geval er geen internet was stond alles op een CD.

Onze aanbeveling is tweeledig, er moeten meer hulpverleners dagelijks of tenminste een aantal keer per week op de terreinen aanwezig zijn. Om op die manier hulpvragen te kunnen beantwoorden en informatie te verspreiden over hulpinstanties, en tevens om een beter zicht te krijgen van de problematiek en deze te signaleren binnen de organisatie en naar het beleid. De andere oplossing is het educatie opvolgsysteem zoals hierboven beschreven. Echter, om deze tweede aanbeveling te realiseren is het van belang dat er eerst medewerkers op het terrein aanwezig zijn om de kinderen met hun schoolwerk op te kunnen volgen.

De belangrijkste en laatste aanbeveling hierrond is dat de betrokken sociaal werkers hun signaalfunctie actief inzetten over deze schrijnende vorm van grondrechten schending, waarbij de verantwoordelijkheid voor het naleven van de leerplicht bij de doortrekkers zelf wordt neergelegd. Met de gekende problematiek en de korte verblijfsduur is dit een onmogelijke verwachting van de doelgroep.

Communicatie en opvolging

In het interview met De Coninck (medewerker CAW, 2021) werd er verteld dat zeker nu ten tijden van corona communiceren via Whatsapp heel handig en doeltreffend is voor deze doelgroep. Hij merkt zelf dat de doortrekkers veel zaken over bijvoorbeeld de huidige coronamaatregelen weten doordat ze onderling communiceren via deze app, omdat er een functie is die spraakberichten toestaat samen met de optie om video's en foto's te versturen. Hulpverleners zouden apps zoals Whatsapp of dergelijke in hun voordeel kunnen gebruiken wanneer we het hebben over contacten leggen én onderhouden met doortrekkers. Zo blijven de betrokken hulpverleners ook op de hoogte wanneer het gezin verder moet doorreizen. Dit bezorgt een hoop minder obstakels op de momenten dat ze terugkomen en zo kunnen ze verder inpikken waar ze zijn gebleven.

Vervolgens denken wij dat het een meerwaarde zou zijn als er dossiers opgemaakt worden die dan gedeeld kunnen worden tussen hulpverleners op de verschillende terreinen. Daarbij is het ook interessant om op elk terrein vaste hulpverleners in dienst te nemen, want dat is nu nog niet het geval. Eens een dossier gekend is op één terrein kan de volgende hulpverlener verder inpikken waar de vorige hulpverlener is gebleven wanneer de doortrekkers doorreizen. Door één dossier per huishouden te hebben behoudt elke betrokken hulpverlener het overzicht en komt er meer tijd en ruimte voor andere taken van het maatschappelijk werk. Dit veronderstelt dat de doortrekkers schriftelijke toestemming geven dat informatie wordt gedeeld en aangevuld. Door daarnaast met een centrale dossierbeheerder te werken die een overzicht heeft van alle interventies, in contact blijft met de doortrekkers en eventueel ook de hulpverleners op de terreinen vermijden we dubbel werk.

Erkenning van de doelgroep binnen organisaties en het beleid

Een volgende aanbeveling is het erkennen van de doelgroep zowel macroniveau als op mesoniveau. De recente aanpassing in het Integratie en Inburgeringsbeleid (2019) waarin de doortrekkers niet meer als specifieke doelgroep wordt gezien, moet gecontesteerd en bediscussieerd worden door betrokken partijen. Het inzetten van de signaalfunctie en het politiserend werken van sociaal werkers vraagt hier een belangrijke rol en inspanning.

Het mesoniveau betreft de organisaties die belangen behartigen van kwetsbare doelgroepen. Zolang de doelgroep doortrekkers binnen hulpverleningsorganisaties geen specifieke doelgroep zijn, wordt de hulp op willekeurige wijze geboden.

Gezien de schrijnende problematiek op zowel micro, meso als macroniveau is het belang van doelgroep erkenning erg groot. Het is dus binnen organisaties, en met name de grote organisaties zoals het CAW en het OCMW van belang dat deze doelgroep erkend wordt en aangepaste hulpverlening wordt geboden.

Vereniging

Zoals eerder vermeld zien we dat er in België een gebrek is aan officiële verenigingen die doortrekkers vertegenwoordigen in vergelijking met andere landen zoals Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Wanneer men het heeft over de problematieken van de doortrekkers in onze maatschappij wordt er meer over hen gesproken in plaats van met hen. Daarom geven wij tot slot als laatste aanbeveling mee dat het van belang is dat doortrekkers hun eigen stem ook laten horen aan beleidsmakers om veranderingen door te voeren. Op die manier kan men een duidelijk gezicht plakken op deze doelgroep en kan er bewustwording gecreëerd worden rond de situatie van de doortrekkers.

7 Besluit

We stelden in de inleiding van dit rapport de onderzoeksvraag: “**hoe leggen en onderhouden sociaal werkers het contact met de doortrekkers?**”. Daarbij onderzochten we wat aan de grond van de huidige moeilijkheden ligt die sociaal werkers momenteel ondervinden met deze doelgroep. We zagen dat er hierbij verschillende factoren een rol spelen.

In de huidige situatie worden doortrekkers verplicht een sedentair bestaan te leven dankzij het tekort aan residentiële terreinen. Dit heeft een erg negatief effect op hun levenskwaliteit. Er wordt vaak niet voldaan aan hun grondrechten. Kinderen krijgen bijvoorbeeld geen enkele vorm van onderwijs, de gezondheidszorg voor de doelgroep is ondermaats en ze komen vaak in aanraking met discriminatie. Als we daarbij optellen dat het geregeld voorkomt dat doortrekkers administratief gezien niet bestaan, wordt het duidelijk dat ze in een zeer zorgwekkende situatie verkeren. Zonder papieren is het namelijk erg moeilijk om aan je grondrechten te komen (Rijdsma, Juchtmans, Chakkar, & De Cuyper, 2020).

De hulpverlening heeft tot op het heden nog geen manier gevonden om deze problemen op een structurele manier op te lossen. Ze worden dan ook geconfronteerd met verschillende hindernissen om dit doel te bereiken.

Ten eerste is de beperkte verblijfsduur op de doortrekkersterreinen een uitdaging voor de maatschappelijk werkers. Het uitvoeren van praktische hulpverlening wordt door deze beperkte verblijfsduur bemoeilijkt. Terwijl juist die praktische hulp is wat een vertrouwensband teweeg kan brengen tussen hulpverlener en cliënt (respondent doortrekkersterrein Gent).

Ook de beleidsbeslissing die de doortrekkers niet meer als expliciete minderheid beschouwt is nefast voor de hulpverlening. Kennis gaat op deze manier verloren en het is moeilijker om aangepaste hulpverlening te organiseren. Dat is problematisch aangezien de doortrekkers erg moeilijk aansluiting vinden bij het reguliere hulpaanbod (respondent Minderhedenforum, 2021). Ook het traumatische verleden van de doortrekkers zorgt voor wantrouwen tegenover de rest van de maatschappij en de hulpverleners (Rijdsma, Juchtmans, Chakkar, & De Cuyper, 2020).

Het is moeilijk een gericht antwoord te geven op onze onderzoeksvraag. Zoals beschreven in het hoofdstuk 'Vergelijkend praktijkonderzoek', zien we een aantal goede initiatieven. Echter zijn deze niet specifiek gericht op het verbeteren van het contact, maar eerder op de mogelijk alternatieve hulpverleningsvormen voor de doortrekkers.

In Wallonië is er sprake van een zeer andere aanpak dan in Vlaanderen. Daar vinden we geen vaste doortrekkersterreinen. Er kan wel met verschillende gemeentes een akkoord worden gesloten voor een tijdelijk verblijf, waarbij er bepaalde faciliteiten kunnen worden voorzien. Om dit in goede banen te leiden is er een belangenorganisatie in Wallonië aanwezig (respondent terreinbeheerder Gent). In het Verenigd Koninkrijk is er erg weinig dienstverlening vanuit de overheid en kan de doelgroep vooral op steun rekenen van vrijwilligersorganisaties (Cromaty et al., 2019).

De voornaamste aanbevelingen die we kunnen formuleren kwamen voort vanuit onze interviews. Enerzijds moeten we trachten nieuwe communicatiewegen te vinden die beter aansluiten bij de doelgroep zoals bijvoorbeeld gesproken berichten via Whatsapp (respondent CAW, 2021). Anderzijds moet de hulpverlening meer fysiek aanwezig zijn bij de doelgroep en outreachend werken. Volgens de respondent van het doortrekkersterrein in Gent werkt dit verbindend. Dat maakt het makkelijker voor de doortrekkers om hulp te vragen.

Een andere aanbeveling die ons erg waardevol lijkt is het aanleggen van een centraal dossier dat de cliënt kan volgen doorheen verschillende organisaties. Hierin moet er een systeem worden opgebouwd dat de privacy van de cliënt nog steeds waarborgt, en de expliciete toestemming van de cliënt vereist om effectief informatie te delen. Op die manier kunnen de cliënten beter worden opgevolgd. Ook het contact kan beter worden onderhouden. De Hulpverleners zouden namelijk regelmatig naar het dossier kunnen terugkoppelen en evoluties kunnen opvolgen. Dit zou hen dubbel werk kunnen besparen. De tijd die vrijkomt door niet telkens opnieuw de volledige situatie te moeten bevragen kan op die manier efficiënter besteed worden aan andere taken van het maatschappelijk werk.

We kunnen hieruit besluiten dat het hier gaat om een complex probleem zonder eenduidig antwoord. Het huidige beleid versterkt de moeilijkheden die de doortrekkers op dit moment ervaren. Als we op lange termijn de doortrekkers een gedegen oplossing willen aanbieden zal er op verschillende niveaus verandering moeten komen. Begrip voor de achtergrond en verschil in waarden en normen van de doelgroep zal hier het vertrekpunt vormen.

8 Bronvermelding

Agentschap binnenlands bestuur. (2017). *Omzendbrief rondtrekkende woonwagenbewoners*. Integratiebeleid Vlaanderen. Geraadpleegd op 12 december 2021, via [https://integratiebeleid.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/VR20173006 MED Omzendbrief rondtrekkende woonwagenbewoners.pdf](https://integratiebeleid.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/VR20173006_MED_Omzendbrief_rondtrekkende_woonwagenbewoners.pdf)

Agentschap voor Binnenlands Bestuur. (2010). *Wonen op Wielen, Woonwagenterreinen aanleggen en beheren en handleiding*. Vlaanderen: Vlaamse Overheid.

Cavallone, E. (2 februari 2021). *Des expulsions de Roms en boucle dans le nord de la France*. Opgehaald van Euronews, via <https://fr.euronews.com/2021/02/04/des-expulsions-de-roms-en-boucle>

Cornille, A., & Vandermarliere, H. (2019). *Inleiding Maatschappelijk Werk*. Antwerpen: Karel de Grote Hogeschool.

Cromarty, H., Barton, C., Brown, J., Garton Grimwood, G., Kennedy, S., Powell, A., Powell, T., Roberts, N. (9 Maart 2019). *Briefing Paper: Gypsies and Travellers*, p. 33. Geraadpleegd op 7 November 2021, via <file:///home/chronos/u6a11dc73d116a74f36553d449eb34b04feb49df8/MyFiles/Downloads/CBP-8083.pdf>

Doherty, M. (9 maart 2021). *New anti-Traveller laws set to criminalise nomadic way of life*. Opgehaald van Travellers times, via <https://www.travellerstimes.org.uk/news/2021/03/new-anti-traveller-laws-set-criminalise-nomadic-way-life>

Doortrekkersterreinen in de provincie. (z.d.). Geraadpleegd op 8 december 2021, via <https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dese/deis/provinciale-doortrekkersterreinen.html>

- Foyer. (10 Mei 2019). *Een nieuwe zwarte dag in de geschiedenis van de Belgische Roms*. Opgehaald van de wereld morgen, via <https://www.dewereldmorgen.be/artikel/2019/05/10/een-nieuwe-zwarte-dag-in-de-geschiedenis-van-de-belgische-roms/>
- FRA. (2019). *Roma en woonwagenbewoners in België: belangrijkste resultaten van de enquête onder Roma en woonwagenbewoners uit 2019*. Wenen: FRA – EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS.
- Geurts, K. (2014). *Roma in beweging*: Brussel: RIC Foyer Brussel vzw.
- Gemeente Oss discrimineert met uitsterfbeleid woonwagenbewoning* | College voor de Rechten van de Mens. (22 december 2014). Geraadpleegd 31 oktober 2021, via <https://mensenrechten.nl/nl/nieuws/gemeente-oss-discrimineert-met-uitsterfbeleid-woonwagenbewoning>
- Globale definitie van Sociaal Werk*. (9 Oktober 2021). Opgehaald op Oktober 2021, van Internationale Federatie van Maatschappelijk Werkers, via <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- HIVA. (2019). *Tweede rapport over de situatie van woonwagenbewoners in België tengevolge van de zogenaamde politieoperatie <<strike>> van 7 Mei 2019*. Brussel: HIVA.
- Huijbers, L. (2015). Het woonwagenbeleid in Nederland vanuit mensenrechtelijk perspectief. *Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten*, 40 (4), pp. 387-417. Geraadpleegd op 10 oktober 2021, via https://www.academia.edu/23656095/Het_woonwagenbeleid_in_Nederland_vanuit_mensenrechtelijk_perspectief_The_Dutch_Travellers_Policy_From_a_Human_Rights_Perspective_NTM_NJCM-Bull._2015_p._387-417
- Idzikowska, U. (2 September 2019). *Roma en Sinti, de vergeten inwoners van Nederland. De kanttekening*. Geraadpleegd op 7 oktober 2021, via <https://dekanttekening.nl/samenleving/roma-en-sinti-de-vergeten-inwoners-van-nederland/>

Immaterieel erfgoed. (z.d.). *Omschrijving woonwagencultuur*. Geraadpleegd op 8 december 2021, via

https://immaterieelerfgoed.be/files/attachments/.619/Omschrijving_ woonwagencultuur.pdf

Janssens, K. (2019). *Een leven lang opgejaagd*. Lannoo.

Janssens, K. (26 November 2019). *Woonwagengewoners opnieuw aan de zijlijn?* Opgehaald van Sociaal.net, via

<https://sociaal.net/opinie/woonwagengewoners-opnieuw-aan-de-zijlijn/>

Kies Gelijke Kansen. (2021). *Zorg voor een kwalitatief onthaal van woonwagengewoners*.

Geraadpleegd op 31 oktober 2021, via

<https://www.kiesgelijkekansen.be/aanbevelingen/onthaal-woonwagengewoners>

Machiels, T. (2009). *Laat maar zitten... Integratie van Roma is en doe-woord*. Antwerpen, België: Garant.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (15 juli 2020). *Monitor Sociale Inclusie (meting 4)*. Geraadpleegd op 8 december 2021, via

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/02/29/monitor-sociale-inclusie-meting-4>

Pavee Point Traveller and Roma Centre. (z.d.). *About Pavee Point*. Pavee Point.

Geraadpleegd op 22 december 2021, via <https://www.paveepoint.ie/about-pavee-point/>

Reidsma, M., Juchtmans, G., Chakkar, S., Cuyper, P. D., & Cuyper, P. D. (2020).

Rondtrekkende Woonwagengewoners. Leuven: KU Leuven. Geraadpleegd op 4 oktober 2021 via

https://hiva.kuleuven.be/nl/nieuws/docs/Rondtrekkende_ woonwagengewoners_Rapport_ZL730757.pdf

Roma discriminatie: EP-leden willen strengere maatregelen. (21 September 2020).

Geraadpleegd op 5 november 2021, via

<https://www.europarl.europa.eu/news/nl/headlines/society/20200918STO87401/roma-discriminatie-ep-leden-willen-strengere-maatregelen> Leuven: KU Leuven.

Seidler, Y., van Leeuwen, R., Koster, L.A.J., van San, M.R.P.J.R.S., van Wensveen, P., & Jorna, P. (29 februari 2020). *Monitor Sociale Inclusie; Vervolgonderzoek naar de woon- en leefomstandigheden van Roma en Sinti in Nederland*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam/Risbo. Geraadpleegd op 1 november 2021, via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/02/29/monitor-sociale-inclusie-meting-4>

UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination. (2015). *Concluding Observations on the Nineteenth to TwentyFirst Periodic Reports of the Netherlands*, (87), pp. 5. Geraadpleegd op 8 oktober 2021, via <https://digitallibrary.un.org/record/821433>

UNIA. (2017). *De onderwijsdeelname van kinderen van woonwagenbewoners in België*. UNIA.

Vlaams Parlement; *Ontwerp van Decreet tot wijziging van het decreet van 7 juni 2013 betreffende het Vlaamse Integratie- en Inburgeringsbeleid*. (2021). Geraadpleegd op 1 oktober 2021, via <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1708229>

Woonwagenbewoners moeten lang wachten op standplaats. (3 oktober 2020). Opgehaald van website van NOS, via <https://nos.nl/artikel/2350797-woonwagenbewoners-moeten-lang-wachten-op-standplaats>

9 Bijlage A.: Blanco vragenlijsten

9.1 Interview Benjamin De Coninck, CAW Halle-Vilvoorde

Inloopcentrum Babelhuisje

Interviewers: Sanae Abid & Aida Heric

27 oktober 2021, Antwerpen

1. Wat is uw functie binnen het CAW met betrekking tot de doortrekkers en vanuit welke deelwerking van het CAW werkt u met de doortrekkers?
 - a. Hoe ziet jouw takenpakket eruit? Wie bepaalt deze?
 - b. Wat is jullie hoofdopdracht m.b.t. tot de doortrekkers? En hoeveel % van jouw werktijd mag je met de doortrekkers werken?
 - c. Hoe ziet de bezetting van het terrein eruit qua medewerkers? Wat is hun functie en hoe vaak zijn zij aanwezig op het terrein?
 - d. Hoe is de samenwerking tussen het CAW en het doortrekkersterrein ontstaan? En hoe ziet die samenwerking eruit?
 - e. Is er een samenwerking met andere organisaties zoals het Kind & Gezin.
 - Welke diensten binnen het CAW worden ingeschakeld om met de doortrekkers te werken?
 - Mocht er bv. een samenwerking zijn met het OCMW, hoe gaat dit in zijn werk, begeleiden jullie de doortrekkers naar het OCMW?

2. Hoeveel mensen/gezinnen wonen er momenteel op het terrein?
 - a. Om hoeveel kinderen gaat het?
 - b. Hoeveel standplaatsen zijn er?
 - c. Waar komen de inkomsten van de doortrekkers vandaan?
 - d. Doen jullie iets aan de scholing van de kinderen? Op het doortrekkersterrein zelf of tijdelijke inschrijving via lokale scholen?

3. Welke soort hulpverlening bieden jullie? (Praktische hulpverlening, psychosociale hulpverlening, structurele hulpverlening, ...)
 - a. Welke hulpverlening is prioritair?
 - b. Normaliter is er bij het CAW een procedure om structurele problemen te signaleren, merkt u dat dit gebruikt wordt met betrekking tot de doortrekkers?

- Zo ja, heeft dit in het verleden tot enige veranderingen geleidt?
 - c. Wordt er bij de hulpverlening dan een onderscheid gemaakt tussen het welzijn van de volwassenen en de kinderen of wordt er per gezin gewerkt?
 - d. Werken jullie outreachend of komt de doelgroep naar jullie toe met hulpvragen?
4. Hoe heeft het integratie decreet 2019 jullie manier van hulpverlening/werking veranderd?
- a. Door wie wordt die keuze gemaakt om die tijd en middelen te besteden aan deze doelgroep?
5. Worden er bij het CAW dossiers van de doortrekkers opgestart?
- a. Zo ja, hoe starten en onderhouden jullie die dossiers?
 - b. Wordt dit gedeeld met andere CAW's, andere hulpverleningsorganisaties of andere doortrekkersterreinen?
 - c. Is er al nagedacht over een bepaald systeem waardoor de dossiers met de belanghebbende organisaties gedeeld kunnen worden?
 - Wat zou hiervan volgens jou de meerwaarde zijn?
6. Hoe ervaar jij het werken met de doortrekkers? Waar merk je het grootste verschil in met het verlenen van hulp aan de doortrekkers en andere kwetsbare doelgroepen?
- a. Hoe ervaar jij het contact (leggen en onderhouden) met de doortrekkers?
 - b. Wat zijn de voornaamste drempels? Waar ligt dat aan?
 - c. Heb jij enige vorm van vorming gekregen over deze doelgroep?
7. Kritische bedenkingen
- a. Wat zou er binnen de organisatie (meso niveau) moeten veranderen om de hulpverlening te kunnen optimaliseren?
 - Met betrekking tot de pijnpunten van het beperkt verblijf, hoe kan de gemeente hier beter/anders op ondersteunen? En op welke domeinen?

9.2 Interview Ken Paeleman, terreinbeheerder doortrekkersterrein Gent.

Interviewers: Chloé de Maeyer & Sanae Abid

20 oktober 2021, Antwerpen

1. Wie is jullie opdrachtgever als sociaal werkers op het terrein?
 - a. Werk je full time op het terrein zelf of vanuit een andere uitvalsbasis?
 - b. Hoeveel mensen/gezinnen wonen er momenteel op het terrein?
 - Om hoeveel kinderen gaat dat?
 - c. Wat is jullie hoofdopdracht?
 - d. Hoe ziet jullie takenpakket eruit? Door wie wordt die bepaald?
 - e. Gezien de korte periode, wat is binnen jullie takenpakket prioritair en wat is niet haalbaar?
 - Wat is hierin jouw visie op het sociaal werk, waar schiet de hulpverlening te kort in jouw ogen?
 - f. Welke talen worden er gesproken?
 - g. Waar komen de inkomsten van de bewoners vandaan?
 - h. Welke voorzieningen zijn op het terrein aanwezig?

2. Tegen welke problemen lopen jullie hoofdzakelijk aan met betrekking tot het contact leggen en onderhouden met de doortrekkers?
 - a. Op welke niveaus zijn die problemen gesitueerd? Micro meso macro
 - b. Welke soort hulpverlening bieden jullie voornamelijk, praktische hulpverlening, psychosociaal, structurele hulpverlening etc.?

3. Wordt er onderscheid gemaakt tussen het welzijn van de kinderen en van de volwassenen?
 - a. En zo ja, hoe uit dat zich?
 - b. Hoe gaan jullie om met de leerplicht?

4. Hoe wordt een dossier opgestart en onderhouden aangezien ze maar 21 dagen op het terrein verblijven?
 - a. Is er hier rond uitwisseling met de andere terreinen? En wellicht ook in het buitenland?
 - b. Hoe is het contact met andere organisaties bv. school, gezondheidszorg etc?

5. Vraagt de doelgroep zelf om hulp of gaat het hier om outreachend werken?
 - a. En als ze zelf om hulp vragen, welke hulpvragen zijn dat dan voornamelijk?
 - b. Merken jullie dat de noden van de doortrekkers verschillen met de visie van wat jullie denken dat zij nodig hebben?
 - Op welke levensdomeinen wordt voornamelijk ingezet?

6. Op welke manieren hebben jullie al geprobeerd contact te leggen met de bewoners, wat werkt er wel en wat werkt er niet?
 - a. Hetzelfde geldt voor het onderhouden van het contact?
 - b. Hoe ervaart hij het contact met de doortrekkers zelf?
 - c. Hoe gaan jullie om met de taal barrière, is er bijvoorbeeld een tolk aanwezig?

7. Waar screenen jullie op tijdens het rekruteren van sociaal werkers/ondersteuners?
 - a. Wat zijn de belangrijkste competenties
 - b. Wordt een vorming gegeven aan nieuwe sociaal werkers zonder kennis over de doelgroep?

8. Wat zijn jouw kritische bedenkingen op micro-meso-macro niveau?

9.3 Interview Kim Janssens, Minderhedenforum

Interviewers: Leila Shonubi & Manon Tazelaar

13 oktober 2021, Antwerpen

1. Hebben we het goed begrepen dat de hoofdvraag is "Hoe kunnen de sociaal werkers het best contact leggen en onderhouden met de Roms?"
 - a. Welke praktijksituatie ligt aan de basis van de onderzoeksvraag?
 - b. Op welke vragen wilt u zeker een antwoord krijgen? Wat verwacht u van ons in verband met dit onderzoek?

2. Moeten we een onderscheid maken tussen Manoesh, Voyageurs en Rom of kunnen we het veralgemenen naar nomadische groepen/doortrekkers?
 - a. De mensen die momenteel op die vijf terreinen verblijven, zijn dat enkel Roms of ook andere groepen?

3. We lezen dat u zelf ook op het terrein heeft gewerkt, weet u tegen welke moeilijkheden de sociaal werkers op het moment aanlopen? Waren die problemen gesitueerd op micro, meso of macro niveau? En zijn die vergelijkbaar met de moeilijkheden waar u zelf toen tegenaan liep.
 - a. Wat is het takenpakket van de sociaal werkers, en wat is er volgens u wel of niet haalbaar van dit takenpakket? En wat mist er volgens u nog.
 - b. Wie is de opdrachtgever van de sociaal werkers?
 - c. Op basis van welke competenties worden de sociaal werkers geselecteerd
 - Is er een training/vorming over de doelgroep en hoe met hen te werken?
 - d. Mocht de barrière taal zijn, is er dan een tolk aanwezig?
 - e. Worden er dossiers opgesteld op ieder terrein? Zo ja, worden deze dan met de andere terreinen gedeeld?
 - f. Kun je van doortrekterrein naar doortrekterrein gaan of moet er een bepaalde periode tussen zitten.

4. Wat is uw blik op het huidige beleid m.b.t. tot de Roms? En wat zijn uw aanbevelingen vanuit uw onderzoek en persoonlijke ervaringen?
 - a. Weet u wat de reden is waarom de doortrekkers maar drie weken op een van de terreinen mogen staan?
 - b. Als de sociaal werkers vanuit het werkveld een signaal af willen geven naar het beleid, naar wie stappen ze dan? En is dit al eens gedaan?
 - c. Hoe is het sociaal werk met deze doelgroep ontstaan, komt dit vanuit het beleid of vanuit de doelgroep zelf?
 - d. In deze korte tijd, welke problematiek is prioritair

5. Bent u op de hoogte van initiatieven die in het verleden zijn genomen m.b.t. tot sociaal werk en doortrekkers? En indien ze niet geslaagd zijn, waar liep het dan mis.
 - a. Indien ze wel geslaagd zijn, welk initiatief was dat?
 - b. Kent u andere projecten die met Roms werken in andere regio's of landen?

10 Bijlage B.: Het beleid in Nederland en Vlaanderen

10.1 Het Nederlandse Beleid

In Nederland wonen naar schatting 60.000 tot 70.000 woonwagenbewoners, onder deze categorie vallen zowel kermisexploitanten, Roma en Sinti. In 1968 werd via de intrede van de Woonwagenwet het nomadische bestaan van woonwagenbewoners ingeruild voor woonwagenkampen. Vervolgens werd deze wet ingetrokken in 1999, wat resulteerde in de verschuiving van de centrale verantwoordelijkheid voor de huisvesting van woonwagenbewoners naar lokale gemeentebesturen (Huijbers, 2015).

Ondanks dat de verantwoordelijkheid bij de gemeenten is neergelegd, is er wel enige sturing vanuit de centrale overheid. In 2007 heeft het toenmalige Ministerie van Verkeer en Waterstaat namelijk richtlijnen en de volgende vijf beleidsopties aan de gemeenten voorgelegd:

1. Nuloptie beleid (ook wel gekend als het 'uitsterfbeleid')

Het volledig laten verdwijnen van woonwagenstandplaatsen door het verwijderen van vrijkomende standplaatsen of het aanbieden van reguliere huisvesting aan woonwagenbewoners.

2. Afbouwbeleid

Gericht op het verkleinen van woonwagenkampen om uiteindelijk de overgang naar reguliere huisvesting te stimuleren. Dit betekent concreet dat standplaatsen bij het overlijden niet doorgegeven kunnen worden aan de kinderen.

3. Woonvisiebeleid

Hier zou er bij bestemmingsplannen rekening gehouden worden met woonwagenlocaties. Daarnaast zouden hier woonwagenbewoners die op zoek zijn naar een standplaats gelijk besteld worden aan andere woonzoekenden.

4. Woonwens

Aansluitend op het woonvisiebeleid wordt de vraag naar een standplaats in plaats van een reguliere woning gezien als een woonwens.

5. Vraagspecifiek beleid

Hier speelt de gemeente in op de behoefte aan alternatieve woonvormen, waaronder een woonwagen.

Een onderzoek naar de gemeentelijke invulling van dit beleid (Huijbers, L) laat zien dat vele gemeenten één van de eerste drie beleidsopties voeren.

Het omstreden nuloptie beleid

Het omstreden nuloptie beleid wordt door velen mensenrechtenorganisaties bekritiseerd. Zo oordeelt het College voor de Rechten van de Mens dat de gemeente Oss woonwagenbewoners discrimineert door een uitsterfbeleid te voeren voor woonwagenbewoning:

De gemeente Oss telt 13 woonwagenkampen met in totaal 60 standplaatsen. Iedere standplaats die vrijkomt, wordt door de gemeente ontmanteld. De gemeente Oss laat als argument voor dit beleid weten dat de kosten voor de locaties te hoog zijn. De gemeente maakt niet duidelijk waarom het financiële argument voor alle locaties moet gelden. Ook is de gemeente niet bereid de grond aan de bewoners te verkopen (College voor de Rechten van de Mens, 2014, z.p.).

Met bovenstaande in ons achterhoofd is het begrijpelijk dat uit interviews met de Roma en Sinti voor de Monitor Sociale Inclusie (2020) blijkt dat deze groep het gevoel heeft bewust tegen te worden gewerkt door de nationale en lokale overheid. Gezien velen graag in een woonwagencentrum zouden wonen, maar wat door het tekort aan standplaatsen niet mogelijk is.

Terwijl de gemeente Oss laat weten dat de reden voor het afbouwbeleid financieel zijn, lijkt de reden van onderstaande gemeentes te stoelen op een hardnekkig vooroordeel over de doelgroep namelijk "georganiseerde en ondermijnende drugscriminaliteit was ook de reden voor de burgemeesters van Tilburg, Eindhoven en Maastricht om voorlopig geen extra standplaatsen voor de woonwagenbewoners toe te staan" (Idizkowska, 2019, al. 5). Het afstemmen van het beleid van de verantwoordelijke lokale gemeentes en de sturing van de centrale overheid lijkt stroef te verlopen. Terwijl velen lokale gemeentes kiezen voor het afbouwbeleid laat de minister Kajsa Ollongren (D66) van Binnenlandse Zaken, geadviseerd door het College van de Rechten van de Mens, weten dat het inperken van de standplaatsen - door middel van het afbouwbeleid - in strijd is met de Grondwet (Idizkowska, 2019).

Europees en Nationale Kritiek

Ondanks dat het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in 2013 heeft geoordeeld dat de woonwagencultuur en identiteit beschermd en gefaciliteerd dient te worden, en het VN-Comité tegen rassendiscriminatie Nederland heeft aanbevolen voldoende standplaatsen voor woonwagebewoners te verzekeren (2015) blijft het in Nederland moeilijk om de woonwagen traditie voort te zetten. Dit komt voornamelijk door, enerzijds het eerder besproken 'nuloptie beleid' en anderzijds het verbod op rondtrekken.

Ook liet de Nationale ombudsman in een rapport (2017) weten dat het Rijk en de gemeenten het recht van woonwagebewoners om te leven volgens hun culturele identiteit onvoldoende erkennen en faciliteren. Naar aanleiding van dat rapport is er een Beleidskader Gemeentelijk Woonwagen- en Standplaatsenbeleid uitgebracht waarmee invulling wordt gegeven aan de uitspraken die in het eerdere rapport zijn gedaan rondom de bescherming van woonwagebewoners. In concreet gaat dit onder andere over gemeentes verbieden de standplaatsen af te bouwen zoals momenteel via het nuloptie beleid wordt gedaan, en het toekennen van een standplaats aan een woningzoekende woonwagebewoner binnen redelijke termijn (2018).

Contact leggen en onderhouden

Ondanks dat het beleid in Nederland en Vlaanderen van elkaar verschilt, blijft de moeilijkheid rond het contact onderhouden om verschillende redenen ook moeilijk in Nederland. Zo laat Van den Hurk van OWRS weten dat hij het jammer vindt dat veel projecten om de situatie van Sinti en Roma te verbeteren, maar tijdelijk van aard zijn:

'Je bouwt expertise op die vervolgens wordt afgebouwd en versnipperd bij de verschillende afdelingen binnen de gemeenten. Dat is een slechte zaak, omdat kleine groepen speciale aandacht verdienen.' Ze ziet dat de gemeentes soms te weinig geduld hebben: 'De conclusie die getrokken wordt is al snel: ze willen niet, dus we blijven er geen energie in steken. Maar uit de projecten met intermediairs (onderwijsconsulenten, red.) bleek dat kinderen en ouders veel gemotiveerder zijn als ze bij iemand terecht kunnen die ze vertrouwen.' (Idzikowska, 2 september 2019, al. 16).

Een belangrijke conclusie van de professionals die met de doelgroep in contact staan, getrokken door Monitor Sociale Inclusie, is dat "de combinatie van grote sociale problemen en culturele overtuigingen die op vlakken botsen met de Nederlandse opvattingen, zorgen in de ogen van professionals voor specifieke problematiek die moeilijk ondervangen lijkt te kunnen worden met generiek beleid" (Seidler et al., 2020, p.14).

10.2 Het Vlaamse beleid

In Vlaanderen en Brussel zijn er naar schatting ongeveer 10.000 personen die tot de groep woonwagengedwongen behoren. Jaarlijks trekken honderden families in Vlaanderen rond met hun woonwagen. Deze rondtrekkende gezinnen kunnen terecht op doortrekkersterreinen die speciaal zijn ingericht voor een beperkt verblijf van maximaal 21 dagen voor woonwagens, met gemeenschappelijke voorzieningen zoals een sanitair, water en elektriciteit. Echter is het aantal doortrekkersterreinen in Vlaanderen onvoldoende om alle rondtrekkende gezinnen op te vangen. Momenteel zijn dit er 4, namelijk in Gent, Kortrijk, Asse en Lille. Bij elkaar is hier plek voor zo'n 80 standplaatsen. Naast residentiële terreinen en doortrekkersterreinen zijn er ook pleisterplaatsen, dit zijn openbare of privé gronden, die tijdelijk gebruikt mogen worden om woonwagens te huisvesten. Bijvoorbeeld een parkeerterrein of ongebruikte wegen. Ondanks dat er voor de pleisterplaatsen geen stedenbouwkundige vergunning nodig is, mogen deze terreinen niet vaker dan vier periodes van maximaal 30 opeenvolgende dagen gebruikt worden als standplaats (Reidsma et al., 2020).

Doortrekkers' perspectief op het doortrekken

Als we kijken naar het perspectief van de doortrekkers zelf zien we dat zij, ondanks dat ze een doortrekkend bestaan leiden, geen constant doortrekkend leven ambiëren. Zo blijkt uit het interview dat wij hebben gehouden met Kim Janssens van het Minderhedenforum, expert op dit gebied:

Het is wat contradictoerisch he. Het zijn rondtrekkende nomaden, maar die mensen verkiezen niet meer om alle dagen rond te trekken. Dat kan je in onze maatschappij ook niet meer doen. Daardoor kan je je kinderen niet meer naar school sturen, kan je geen stabiel inkomen verwerven, kan je uw sociaal netwerk niet uitbouwen. Dus ook die mensen vragen een vaste stek. Ergens een vaste plaats waar ze met hun woonwagens kunnen wonen zodat ze in de zomermaanden kunnen rondtrekken. [...], maar het beleid, en dan denk ik vooral aan gemeentebesturen, maakt het die mensen niet gemakkelijk[...] (Respondent Minderhedenforum).

Aanvullend op het bovenstaande blijkt uit interviews gehouden door Reidsma dat "het hebben van zekerheid de belangrijkste factor te zijn in de woonwensen van woonwagengedwongen, al betekent dat niet dat ze niet meer willen rondtrekken. Waar voor sommigen de beschikbaarheid van meer tijdelijke standplaatsen en/of een langere verblijfsperiode (zeker om de wintermaanden te overbruggen) voldoende is." (2020, p. 43).

Beleidsevolutie

De doortrekkers hebben een complexe en lange geschiedenis met zowel het nationale als het Europese beleid, zoals we in de eerste alinea's hebben kunnen lezen rondom de Nationale Strategie. Vanaf 1998 vormen de doortrekkers een specifieke doelgroep binnen het decreet inzake het Vlaamse beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden. Vanuit de EU wordt streng toegezien op het nakomen van de bijbehorende maatregelen, en zoals in 2010 via een collectieve klacht van het Europese Comité voor Sociale Rechten duidelijk werd worden landen hier individueel op aangesproken:

Het Europees Comité voor sociale rechten (ECSR) heeft naar aanleiding van collectieve klacht nr. 62/2010 van de Fédération Internationale des Ligues des Droits de l'Homme (FIDH) geoordeeld dat "België het Europees Sociaal Handvest overtreedt door onder andere de woonwagenbewoners niet correct te behandelen er zijn onvoldoende doortrekkersterreinen voor woonwagenbewoners beschikbaar zijn en de regels voor stedenbouwkundige planning zijn niet aangepast aan hun verblijf" (Council of Europe, 2010, z.p).

Op 25 mei 2021 heeft er voor de doortrekkers en betrokkenen een ingrijpende wijziging plaatsgevonden in het integratiebeleid. De volgende zin in het integratiebeleid zal grote gevolgen hebben voor de doortrekkers en de organisaties die hen ondersteunen "daarnaast zullen woonwagenbewoners, de rondtrekkende beroepsbevolking en vreemdelingen zonder wettig verblijf niet langer doelgroep zijn van het integratiebeleid." (Decreet betreffende het Vlaamse Integratie- en Inburgeringsbeleid, 2021, p. 5).

Deze beleidswijziging heeft impact op de subsidies en middelen waar de gemeente en organisaties aanspraak op kunnen doen voor extra ondersteuning. Nu moet deze doelgroep aankloppen bij de reguliere dienstverlening, wat op verschillende niveaus voor moeilijkheden zorgt. Bijvoorbeeld al bij de start van een hulpvraag neerleggen bij het OCWM, om hulp te ontvangen moet men beschikken over een vast domicilieadres wat in de regio valt waarin dat specifieke OCWM opereert. In het interview dat wij hielden met Kim Janssens van het Minderhedenforum, maakt ze de impact van dit decreet duidelijk:

Dus mensen die er nog mee bezig waren en contact hadden met die gemeenschappen, de belangen behartigen van die gemeenschappen, die babbelen met het beleid over die gemeenschappen, die de problematiek kunnen kaderen, al die mensen zijn er niet meer. Dus beleidsmatig is er niets meer dus de overheid trekt zijn handen ervan af met als grote consequentie dat wij weten dat de problemen alleen maar gaan toenemen bij die doelgroep (2021).

11 Bijlage C.: Het beleid in Wallonië en Verenigd Koninkrijk

11.1 Het beleid in Wallonië

Er blijft een schrijnend tekort aan residentiële terreinen en doortrekkersterrein voor woonwagenbewoners in België. Brussel en Vlaanderen erkennen het recht op wonen op wielen, Wallonië nog niet. Lokale besturen kunnen daarin het verschil maken en ze staan er daarbij niet alleen voor (Kies Gelijke Kansen Unia, 2021).

Het Vlaams Agentschap Wonen heeft subsidies ter beschikking gesteld zodat organisaties en/of initiatieven een nieuw terrein (zowel residentieel als voor de doortrekker) kunnen aanleggen. De bevoegde minister verstuurt ook jaarlijks een omzendbrief met aanbevelingen over tijdelijke opvang van rondtrekkende woonwagenbewoners. De provinciegouverneurs staan in voor de bovenlokale coördinatie van deze initiatieven (Kies Gelijke Kansen Unia, 2021).

Door het tekort aan woonwagenterreinen in Vlaanderen worden de doortrekkers vaak doorverwezen naar een stukje grond of parking in Wallonië. Er zijn een tien à vijftiental gemeenten die regelmatig woonwagenbewoners ontvangen. Dit wordt geregeld met de politiecommissaris en de burgemeester of een afgezant van de burgemeester. Zij bekijken goed of er een geschikte plaats beschikbaar is en begeleiden hen eventueel door naar een andere plaats indien ze hen niet kunnen verder helpen. Ze plaatsen daar portable toiletten en zorgen voor eventuele aansluitingen van water en elektriciteit. Dat zijn dingen die in onderling overleg gebeuren tussen gemeenten. Deze woonwagenterreinen zijn dus geen permanente instelling. Tijdens de huidige COVID pandemie zijn enkele terreinen verandert in testcentra. Elke gemeente heeft dus zijn eigen regels en het wordt ook allemaal apart geregeld (Respondent Terreinbeheerder Gent).

Binnen Wallonië is er een organisatie in Namen, het Centre de Médiation des Gens du Voyage et des Roms, die de belangen van woonwagenbewoners behartigt. Deze organisatie staat iets steviger in de schoenen en zij proberen deze huidige problematiek iets meer op de kaart te zetten (Respondent Terreinbeheerder Gent).

11.2 Het Verenigd Koninkrijk

Zoals in Wallonië worden doortrekkers in het Verenigd Koninkrijk voornamelijk ondersteund door lokale overheden. In april 2011 heeft de coalitieregering de "Mobile Homes Act 1983" uitgebreid tot woonwagenlocaties van lokale overheden in Engeland. De rechten van deze bewoners worden behartigd en ze worden hierdoor meer beschermd tegen uitzetting. Er werden ook verantwoordelijken ingezet om deze terreinen te controleren. De Mobile Homes Act in 2013 heeft de bescherming van eigenaars van doortrekkers en hun caravans op erkende locaties in Engeland verder versterkt (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 33).

Milieuomstandigheden op locaties

Er is wel bezorgdheid geuit over de milieuomstandigheden op sommige woonwagenterreinen, waaronder: de slechte ligging van de terreinen (bijvoorbeeld dichtbij of onder autosnelwegen, naast rioleringswerken of zelfs terreinen die van slechte kwaliteit of ongeschikt zijn); gezondheidsrisico's (zoals besmetting door ongedierte); slechte rioleringen en waterleidingen; keukens van slechte kwaliteit; en tekortkomingen op het gebied van brandveiligheid (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 33).

Een onderzoeksrapport dat in januari 2016 door de "National Inclusion Health Board" (NIHB) werd gepubliceerd over de impact van onveilige huisvesting en de woonomgeving op de gezondheid van Gypsy en Travellers, benadrukte ook de bezorgdheid over de slechte woonomgeving op sommige doortrekkersterreinen en het negatieve effect daarvan op de gezondheidsresultaten. Dit onderzoek leidde naar verdere aanbevelingen en zelfs een oproep tot de nationale en lokale overheden zodat zij deze gezondheidsrisico's serieus zouden nemen en in actie zouden schieten (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 34).

De Montfort University en de Joseph Rowntree Foundation hebben tussen september 2014 en juli 2016 een onderzoek uitgevoerd naar het beheer en de levering van locaties voor woonwagenbewoners in Engeland. Het onderzoek, gepubliceerd door het Chartered Institute of Housing, constateerde dat ieder doortrekkersterrein anders is en andere regels opstelt. Het rapport, "Managing and delivering Gypsy and Traveller sites: negotiating conflict (2016)", biedt een leidraad voor de belangrijkste factoren voor effectief terreinbeheer, samen met voorbeelden van goede praktijken (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 34).

In een ander onderzoek van de commissie Vrouwen en gelijke kansen van het Lagerhuis naar de aanpak van ongelijkheid waarmee gemeenschappen van Gypsy, Roma en woonwagenbewoners te maken hebben, werd geconstateerd dat we nog steeds bezorgd moeten zijn over de kwaliteit van sommige locaties en er werd aanbevolen dat lokale overheden nieuwe maatregelen zouden moeten nemen om dit te veranderen:

Lokale overheden moeten alle bestaande woonwagenterreinen in het gebied controleren en inspecteren. Op die manier kunnen zij in kaart brengen welke terreinen basisvoorzieningen voor de doortrekkers kan voorzien en welke terreinen nog hulp nodig hebben. Voor de plaatsen waar dat niet het geval is, zou de plaatselijke overheid voorwaarden aan de vergunning moeten verbinden om ervoor te zorgen dat deze maatregelen worden genomen, of zouden zij moeten overwegen de vergunning in te trekken als niet aan deze voorwaarden wordt voldaan. Deze oplossing biedt geen oplossing voor het probleem dat ontstaat wanneer het de lokale overheid zelf is die eigenaar is van het terrein. Daarom is het noodzakelijk dat het Ministerie van Huisvesting, Gemeenschappen en Plaatselijk Bestuur methoden onderzoekt waarmee plaatselijke autoriteiten verantwoording kunnen komen afleggen voor hun eigen locaties zodat men misbruik of ongelijkheid kan vermijden (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 34).

Beoordeling van de huisvestingsbehoeften van Gypsy en Travellers

De regelmatige controle van huisvestingsbehoeften is volgens artikel 8 van de huisvestingswet van 1985 een wettelijke verplichting voor lokale overheden. Op basis daarvan moeten de plaatselijke overheden de huisvestingsbehoeften van mensen die in hun gemeente wonen of er hun toevlucht zoeken, evalueren en begrijpen. De plaatselijke overheden moeten dan nagaan hoe men het best de vastgestelde huisvestingsbehoeftecriteria kan helpen bevredigen (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 35).

Sectie 124 van de Huisvestings- en planningswet van 2016 schrapt sectie 225 van de Huisvestingswet 2004, die lokale autoriteiten verplichtte om een specifieke beoordeling van de huisvestingsbehoeften van woonwagenbewoners uit te voeren bij het voltooiën van hun huisvestingsbehoeftebeoordelingen. Artikel 124 wijzigde ook artikel 8 van de huisvestingswet 1985 om duidelijk te maken dat de lokale overheden ook enige verantwoordelijkheid hebben voor de behoeften van mensen die in het district wonen of er hun toevlucht nemen, dus ook voor woonwagenstandplaatsen en ligplaatsen voor woonboten (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 35).

De conservatieve regering in 2015 benadrukte dat lokale autoriteiten nog steeds de huisvestingsbehoeften van iedereen in hun gemeenschap moeten beoordelen, met inbegrip van doortrekkers en woonwagenbewoners. De regering heeft in maart 2016 een "Review of housing needs for caravans and houseboats: draft guidance for local authorities" gepubliceerd (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 35).

Wetgeving inzake dakloosheid

Deel 7 van de huisvestingswet van 1996 biedt de wettelijke onderbouwing voor maatregelen om dakloosheid aan te pakken. Lokale overheden hebben op basis van de wetgeving verplicht huisvesting in een 'prioritaire behoefte'-categorie vallen. De Homelessness Reduction Act 2017 legt lokale overheden nieuwe verplichtingen op om in een vroeger stadium in te grijpen om dakloosheid in hun gebied te voorkomen. Het vereist ook dat de autoriteiten dakloosheidsdiensten verlenen aan alle getroffen, niet alleen aan degenen die 'prioritaire behoefte' hebben (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 35).

De liefdadigheidsinstellingen verstrekken informatie aan dakloze doortrekkers en woonwagenbewoners die nergens een veilig en permanent onderkomen kunnen vinden.

Krachtens de daklozenwet van 2002 moeten lokale overheden een strategie hebben om dakloosheid in hun district te voorkomen en te bestrijden. De wettelijke Homelessness Code of Guidance for Local Authorities stelt dat:

Huisvestingsautoriteiten worden eraan herinnerd dat zij bij het opstellen van hun dakloosheidsstrategieën preventief moeten werken en rekening moet houden met dakloosheid en de behoeften van alle groepen mensen in hun district die dakloos zijn of dakloos dreigen te worden, met inbegrip van doortrekkers en woonwagenbewoners... (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 35).

Beleid inzake ruimtelijke ordening

Het beleid van de regering en de vereisten voor woonwagenterreinen zijn uiteengezet in "het planningsbeleid voor woonwagenterreinen". Het werd later opgevolgd met het nationale planningsbeleidskader van maart 2012 (dat werd herzien en bijgewerkt in 2018).

“Het planningsbeleid voor woonwagenterreinen” komt in aanmerking bij het opstellen van lokale plannen en het nemen van planningsbesluiten. Het moedigt lokale overheden aan om hun eigen bewijsbasis voor de behoeften van doortrekkers en woonwagenbewoners te formuleren en hun eigen streefcijfers met betrekking tot de vereiste plaatsen te verzamelen (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 36).

Het planningsbeleid schrijft met name het volgende voor:

- Lokale planningsoverheden moeten samenwerken met naburige lokale overheden streefcijfers voor kampeerplaatsen voor doortrekkers/reizigers en streefcijfers voor kampeerplaatsen voor rondtrekkende mensen vaststellen die zijn afgestemd op de te verwachten behoefte aan permanente huisvesting en transithuisvesting voor reizigers in hun gebied.

- Lokale planningsautoriteiten moeten bij het opstellen van hun lokale plan
 - a) een aanbod vaststellen en jaarlijks bijwerken van specifieke leverbare locaties die voldoende zijn om vijf jaar lang locaties te verschaffen ten opzichte van hun plaatselijk vastgestelde streefcijfers

 - b) voor de jaren 6 tot en met 10 en, waar mogelijk, voor de jaren 11 tot en met 15 een aanbod vaststellen van specifieke, bebouwbare locaties of ruime locaties voor groei

 - c) te overwegen gezamenlijke ontwikkelingsplannen op te stellen waarin de streefcijfers voor de verschillende instanties zijn opgenomen, om meer flexibiliteit te bieden bij het aanwijzen van locaties, met name wanneer een lokale planningsinstantie in haar gebied te maken heeft met bijzondere of strikte planologische beperkingen (lokale planningsinstanties hebben de plicht samen te werken bij grensoverschrijdende planningskwesties)

 - d) het aantal standplaatsen of percelen relateren aan de omstandigheden van de specifieke omvang en ligging van het gebied en de omvang en dichtheid van de omringende bevolking

 - e) de plaatselijke belevingswaarde en het milieu te beschermen (Briefing paper Gypsies and Travellers, p. 37).